YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

30 päivänä syyskuuta 2003 *

Yhdistetyissä asioissa C-57/00 P ja C-61/00 P,

Freistaat Sachsen, edustajanaan Rechtsanwalt J. Sedemund, prosessiosoite Luxemburgissa (C-57/00 P), sekä

Volkswagen AG ja **Volkswagen Sachsen GmbH**, edustajanaan Rechtsanwalt M. Schütte, prosessiosoite Luxemburgissa (C-61/00 P),

valittajina,

joissa valittajat vaativat muutoksenhauissaan Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen (laajennettu toinen jaosto) yhdistetyissä asioissa T-132/96 ja T-143/96, Freistaat Sachsen ym. vastaan komissio, 15.12.1999 antaman tuomion (Kok. 1999, s. II-3663) kumoamista,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

ja joissa vastapuolena ja muina asianosaisina ovat

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään K.-D. Borchardt, avustajanaan Rechtsanwalt M. Núñez Müller, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

Saksan liittotasavalta, asiamiehenään T. Oppermann,

ja

Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyt kuningaskunta,

väliintulijoina ensimmäisessä oikeusasteessa,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat J.-P. Puissochet, M. Wathelet, R. Schintgen ja C. W. A. Timmermans sekä tuomarit D. A. O. Edward, P. Jann ja V. Skouris, F. Macken (esittelevä tuomari), S. von Bahr ja J. N. Cunha Rodrigues,

julkisasiamies: J. Mischo,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies H. A. Rühl,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Freistaat Sachsenin, edustajanaan Rechtsanwalt T. Lübbig, Volkswagen AG:n ja Volkswagen Sachsen GmbH:n, edustajanaan M. Schütte, komission, asiamiehenään K.-D. Borchardt, avustajanaan M. Núñez Müller, ja Saksan liittotasavallan, asiamiehinään T. Oppermann ja W.-D. Plessing, 26.2.2002 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 28.5.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Freistaat Sachsen (jäljempänä Saksin osavaltio) sekä toisaalta Volkswagen AG (jäljempänä Volkswagen) ja Volkswagen Sachsen GmbH (jäljempänä VW Sachsen) ovat yhteisöjen tuomioistuimeen 23.2.2000 toimittamillaan kahdella valituksella hakeneet muutosta EY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa T-132/96 ja T-143/96, Freistaat Sachsen ym. vastaan komissio, 15.12.1999 antamaan tuomioon (Kok. 1999, s. II-3663; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi valittajien kanteet, joissa vaadittiin Saksan tuesta Volkswagen-konsernin Moselin ja Chemnitzin tehtaille 26 päivänä kesäkuuta 1996 tehdyn komission päätöksen 96/666/EY (EYVL L 308, s. 46; jäljempänä riidanalainen päätös) osittaista kumoamista.

2 Yhteisöjen tuomioistuimen presidentin 18.5.2000 antamalla määräyksellä asiat C-57/00 P ja C-61/00 P yhdistettiin kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

3 Valituksenalainen tuomio on tehty yhtäältä Saksin osavaltion sekä toisaalta Volkswagenin ja VW Sachsenin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 26.8. ja 13.9.1996 jättämien kanteiden johdosta, joissa kantajat vaativat riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista.

4 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 1.7.1998 antamalla määräyksellä Saksan liittotasavalta hyväksyttiin väliintulijaksi tukemaan kantajien vaatimuksia, ja 3.7.1998 annetulla määräyksellä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyt kuningaskunta puolestaan hyväksyttiin väliintulijaksi tukemaan komission vaatimuksia.

5 Saksan liittotasavalta on yhteisöjen tuomioistuimeen 16.9.1996 jättämällään kannekirjelmällä nostanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa nostettujen kanteiden kanssa kanteen C-301/96, jossa vaaditaan riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista. Yhteisöjen tuomioistuin lykkäsi 4.2.1997 antamallaan määräyksellä kyseisen asian käsittelyä valituksenalaisen tuomion julistamiseen saakka.

6 Asiaa koskevat oikeussäännöt on esitetty valituksenalaisessa tuomiossa seuraavasti:

"1 Komissio ilmoitti jäsenvaltioille 31.12.1988 päivätyllä kirjeellään vahvistaneensa 22.12.1988 pidetyssä kokouksessaan autoteollisuuden valtiontukea koskevien yleisten yhteisön puitteiden (jäljempänä yhteisön puitteet) sovel-

tamisehdot sen johdosta, että se oli EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 1 kohdan (josta on tullut EY 88 artiklan 1 kohta) perusteella 19.7.1988 tehnyt päätöksen tällaisten puitteiden hyväksymisestä. Nämä soveltamisehdot olivat kirjeen liitteessä olevassa asiakirjassa. Komissio pyysi jäsenvaltioita ilmoittamaan kuukauden kuluessa, hyväksyvätkö ne nämä puitteet.

2 Yhteisön puitteista on julkaistu tiedonanto (89/C 123/03) *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* (EYVL 1989, C 123, s. 3). Puitteiden 2.5 kohdassa määrätään, että ne 'tulevat voimaan 1 päivänä tammikuuta 1989' ja että niitä 'noudatetaan kaksi vuotta'.

3 Yhteisön puitteiden 1 kohdan neljännen alakohdan mukaan puitteiden tarkoituksena on muun muassa tiukentaa autoteollisuudelle myönnettävän tuen myöntämisedellytyksiä, jottei yhteisön teollisuuden kilpailukyky vääristyisi epäreilun kilpailun vuoksi. Komissio korostaa tässä alakohdassa, ettei se voi saada aikaan tehokasta politiikkaa, jos sillä ei ole tilaisuutta ottaa kantaa konkreettisiin tapauksiin ennen tuen myöntämistä.

4 Yhteisön puitteiden 2.2 kohdan ensimmäinen alakohta kuuluu seuraavasti:

'ETY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan perusteella on ennalta ilmoitettava kaikki tuki, jonka julkinen valta aikoo myöntää hyväksytyn tukijärjestelmän nojalla yhdelle tai useammalle autoteollisuudessa toimivalle yritykselle, jos tuettavan hankkeen kustannukset ovat yli 12 miljoonaa ecua. Jos kyse on hyväksyttyyn järjestelmään kuulumattoman tuen myöntämisestä, hanke on sen kustannuksista ja tuen osuudesta riippumatta tietenkin poik-

keuksetta ilmoitettava ETY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan mukaisesti. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava komissiolle tuen myöntämistä tai muuttamista koskevasta suunnitelmasta niin ajoissa, että se voi esittää huomautuksensa.'

5 Yhteisön puitteiden 3 kohdassa, joka sisältää tuen arviointia koskevat suuntaviivat, komissio toteaa muun muassa seuraavaa:

'— Aluetuki

— —

Komissio katsoo, että uusien autoja ja autojen osia valmistavien tehtaiden ja/tai olemassa olevien tehtaiden laajentaminen epäedullisessa asemassa olevilla alueilla voi olla arvokasta näiden alueiden kehityksen kannalta. Tästä syystä komissio suhtautuu yleensä myönteisesti investointitukeen, jota myönnetään yhteisön epäedullisessa asemassa olevien alueiden rakenteellisten heikkouksien poistamiseksi.

Tällainen tuki myönnetään yleensä automaattisesti komission tätä ennen hyväksymien yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti. Edellyttäessään, että tällaisesta tuesta on vastaisuudessa annettava sille tieto etukäteen, komissio varaa itselleen mahdollisuuden verrata toisiinsa aluekehitykselle koituvia etuja (esimerkiksi alueen kestävän kehittymisen edistäminen pysyvien työpaikkojen luomisen avulla sekä taloudelliset siteet paikallisen ja yhteisön tason välillä) ja koko alalle mahdollisesti koituvia haitallisia seurauksia

(esimerkiksi huomattavan ylikapasiteetin syntyminen). Tämän arvioinnin tarkoituksena ei ole kiistää sitä, etteivätkö aluetuet edistäisi merkittävästi koheesiota yhteisössä, vaan varmistaa, että myös muut yhteisön etua palvelevat tekijät, kuten kyseisen alan kehittyminen yhteisössä, otetaan huomioon.

— —'

6 Saksan hallitus ilmoitti komissiolle päättäneensä, ettei se noudata yhteisön puitteita, minkä vuoksi komissio teki 21.2.1990 perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan nojalla Saksan tukijärjestelmistä autoteollisuuden hyväksi päätöksen 90/381/ETY (EYVL L 188, s. 55). Päätöksen 1 artikla on seuraavanlainen:

'1. Saksan liittotasavallan on ilmoitettava 1.5.1990 lähtien perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan mukaisesti kaikki tuki, joka on määrä myöntää liitteessä luetelluista tukijärjestelmistä kustannuksiltaan yli 12 miljoonaa ecua oleville hankkeille ja joka myönnetään autoteollisuuden valtiontukea koskevien yhteisön puitteiden 2.1 kohdassa määritellyssä autoteollisuudessa toimiville yrityksille. Ilmoitukset on tehtävä näiden puitteiden 2.2 ja 2.3 kohdassa annettuja yksityiskohtaisia sääntöjä noudattaen. Saksan liittotasavallan on lisäksi annettava komissiolle puitteissa edellytetyt vuosiraportit.

2. Saksan liittotasavallan on noudatettava 1 artiklan 1 kohdassa asetettuja velvollisuuksia liitteenä olevan ei-tyhjentävän tukijärjestelmien luettelon

lisäksi kaikkien muiden olemassa olevien tässä liitteessä mainitsematta jääneiden tukijärjestelmien osalta, jos tukijärjestelmää sovelletaan puitteissa määriteltyyn teollisuudenalaan.

3. Berlin-Förderungsgesetzin [Berliiniä koskeva tukilaki] nojalla Berliinissä sijaitseville autoteollisuuden yrityksille myönnettyä tukea ei tarvitse puitteissa määrätyn mukaisesti ennalta ilmoittaa, mutta tällainen tuki on mainittava annettavissa vuosiraporteissa.'

7 Komissio hyväksyi 2.10.1990 Saksan hallitukselle lähettämällään kirjeellä vuodeksi 1991 aluetukijärjestelmän, joka kuului 6.10.1969 annetun Gesetz über die Gemeinschaftsaufgaben 'Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur' (Saksan laki liittovaltion ja osavaltioiden yhteisestä tehtävästä 'Alueellisten taloudellisten rakenteiden parantaminen'; jäljempänä laki yhteisestä tehtävästä) nojalla hyväksyttyyn 19. puiteohjelmaan, mutta muistutti samalla siitä, että suunniteltuja toimenpiteitä toteutettaessa oli otettava huomioon tietyillä teollisuudenaloilla olemassa olevat yhteisön puitteet. Itse 19. puiteohjelmassa todetaan seuraavaa (I osa, 9.3 kohta, s. 43):

'[Komissio] on tehnyt päätöksiä, joilla kielletään tietyillä aloilla myönnetyn valtiontuen täytäntöönpano, vaikka tuki olisi kuulunut hyväksyttyyn ohjelmaan (esimerkiksi aluetukiohjelma), tai joissa edellytetään, että kullekin yksittäiselle tukea saavalle hankkeelle on saatava hyväksyntä etukäteen — —

Tällaisia sääntöjä on seuraavilla aloilla:

a) — —

— autoteollisuus, silloin kun tukea saavan hankkeen kustannukset ylittävät 12 miljoonaa ecua.'

8 Saksa julistettiin yhdistyneeksi 3.10.1990, kun entiseen Saksan demokraattiseen tasavaltaan kuuluneet viisi uutta osavaltiota, muun muassa Freistaat Sachsen (jäljempänä Saksin osavaltio), liittyivät Saksan liittotasavaltaan.

9 Komissio ilmoitti 31.12.1990 päivätyllä kirjeellään jäsenvaltioille katsovansa aiheelliseksi, että yhteisön puitteiden voimassaoloaikaa pidennetään.

10 Myös tämä komission päätös julkaistiin tiedonantona (91/C 81/05) *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* (EYVL 1991, C 81, s. 4). Tiedonannossa todetaan muun muassa seuraavaa:

' — — komissio katsoo aiheelliseksi, että autoteollisuuden valtiontukea koskevien yhteisön puitteiden voimassaoloaikaa pidennetään. Ainoa muutos, jonka komissio on tehnyt, on se, että Saksan liittotasavallalle asetettu ennakkoilmoitusvelvollisuus ulotetaan koskemaan Länsi-Berliiniä ja entisen Saksan demokraattisen tasavallan aluetta [21.2.1990 tehdyn komission päätöksen (julkaistu EYVL:ssä L 188, 20.7.1990) 1 artiklan 3 kohta oli lakannut olemasta voimassa 1.1.1991 alkaen].

Kun puitteita on noudatettu kaksi vuotta, komissio tutkii ne uudelleen. Jos muutokset osoittautuvat tarpeellisiksi (tai jos puitteiden voimassaolo on lakkautettava), komissio tekee asiaa koskevat päätökset jäsenvaltioita kuultuaan.'

11 Komissio hyväksyi 5.12.1990 ja 11.4.1991 Saksan hallitukselle lähettämillään kirjeillä sen, että yhteisestä tehtävästä annettua lakia sovelletaan uusiin jäsenvaltioihin ja muistutti uudelleen siitä, että suunniteltuja toimenpiteitä toteutettaessa oli otettava huomioon tietyillä teollisuudenaloilla olemassa olevat yhteisön puitteet. Komissio hyväksyi 9.1.1991 päivätyllä kirjeellään myös sen, että olemassa olevat aluetukijärjestelmät ulotettiin koskemaan uusia osavaltioita, ja totesi samalla, että yhteisön puitteita oli noudatettava.

12 Komissio päätti 23.12.1992, 'ettei yhteisön puitteita muuteta' ja että ne olisivat voimassa, kunnes se järjestää seuraavan kerran tarkistuksen. Tästä päätöksestä julkaistiin tiedonanto (93/C 36/06), joka julkaistiin *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* (EYVL 1993, C 36, s. 17).

13 Asiassa C-135/93, Espanja vastaan komissio, 29.6.1995 antamassaan tuomiossa (Kok. 1995, s. I-1651, 39 kohta) yhteisöjen tuomioistuin on lausunut, että tätä päätöstä on tulkittava niin, että 'siinä on jatkettu puit[teiden] voimassaoloa vain sen seuraavaan uudelleen tutkimiseen asti, joka, kuten aikaisemmatkin, [oli] toteutettava uuden kaksivuotisen soveltamiskauden päätyttyä'. Tämä soveltamiskausi päättyi 31.12.1994.

14 Tämän tuomion johdosta komissio on 6.7.1995 päivätyllä kirjeellään ilmoittanut jäsenvaltioille päättäneensä 5.7.1995 yhteisön edun vuoksi pidentää 23.12.1992 tekemänsä päätöksen voimassaoloaikaa taannehtivasti 1.1.1995 alkaen, niin että yhteisön puitteet olivat voimassa keskeytyksettä. Komissio totesi edelleen, että voimassaoloajan pidentäminen päättyisi, kun perustamissopimuksen 93 artiklan 1 kohdan mukainen menettely, jonka se oli samanaikaisesti aloittanut, olisi saatu päätökseen (ks. jäljempänä 15 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin kumosi asiassa C-292/95, Espanja vastaan komissio, 15.4.1997 antamallaan tuomiolla (Kok. 1995, s. I-1931) tämän päätöksen, josta oli julkaistu tiedonanto (95/C 284/03) *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* (EYVL 1995, C 284, s. 3).

15 Komissio ilmoitti lisäksi toisella, 6.7.1995 päivätyllä kirjeellään jäsenvaltioille 5.7.1995 tekemästään päätöksestä, jonka mukaan se aikoi edellä mainitussa asiassa Espanja vastaan komissio 29.6.1995 annetun tuomion johdosta hyväksyä uudelleen kahdeksi vuodeksi yhteisön puitteet tehden niihin samalla muutamia muutoksia, jollainen oli muun muassa ilmoittamiskynnyksen nostaminen 17 miljoonaan ecuun (ks. em. tiedonanto 95/C 284/03). Ehdotetuissa yhteisön puitteissa määrätään niiden uuden tekstin mukaan (2.5 kohta) seuraavaa: '[Puitteet] tulevat voimaan, kun kaikki jäsenvaltiot ovat ne hyväksyneet tai viimeistään 1 päivänä tammikuuta 1996. Kaikista tukisuunnitelmista, joista ei vielä ole saatu kyseiseen ajankohtaan mennessä toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntää, on annettava tieto etukäteen.' Saksan hallitus on hyväksynyt 15.8.1995 päivätyllä kirjeellään yhteisön puitteiden voimaan saattamisen ehdotetunlaisina."

7 Asiaa koskevat tosiseikat on esitetty valituksenalaisessa tuomiossa seuraavasti:

"16 Saksan liittotasavallan ja Saksan demokraattisen tasavallan välillä 1.7.1990 voimaan tullut talous-, raha- ja sosiaaliliitto johti siihen, että Saksissa valmistettujen Trabant-merkkisten autojen kysyntä ja tuotanto romahtivat. Pelastaakseen tämän alueen autoteollisuuden Volkswagen AG — — kävi Treuhandanstaltin (entisen Saksan demokraattisen tasavallan yritysten uudelleenjärjestämisestä vastaava julkisoikeudellinen laitos) kanssa neuvotteluja, jotka johtivat periaatesopimukseen lokakuussa 1990. Tässä sopimuksessa sovittiin muun muassa seuraavaa:

— perustetaan yhdessä työpaikkojen säilyttämiseen pyrkivä yhtiö (Beschäftigungsgesellschaft) nimeltään Sächsische Automobilbau GmbH (jäljempänä SAB), josta Treuhandanstalt omisti aluksi 87,5 prosenttia ja Volkswagen 12,5 prosenttia;

— SAB:n omistukseen siirtyvät maalaamo (tuolloin vielä rakenteilla) ja olemassa oleva kokoonpanoyksikkö, jotka sijaitsivat Moselin tehdasalueella (jäljempänä Mosel I);

— Volkswagenin täysin omistaman tytäryhtiön Volkswagen Sachsen GmbH:n — — omistukseen siirtyy olemassa oleva moottoritehdas, joka sijaitsi Chemnitzin tehdasalueella (jäljempänä Chemnitz I);

— VW Sachsenin omistukseen siirtyy sylinterinkansien valmistustoiminta Eisenachin tehdasalueella; ja

— VW Sachsen rakentaa Moseliin uuden autotehtaan, johon kuuluu autotuotannon neljä pääaluetta eli prässäys, korinrakennus, maalaus ja kokoonpano (jäljempänä Mosel II), ja Chemnitziin uuden moottoritehtaan (jäljempänä Chemnitz II).

17 Alun perin oli sovittu, että Mosel I:n ja Chemnitz I:n omistuksen siirtyminen ja niiden uudelleenjärjestäminen olisivat väliaikaisratkaisu, jotteivät tuolloiset työntekijät olisi joutuneet työttömiksi, ennen kuin Mosel II ja Chemnitz II saataisiin käyttöön, minkä oli määrä tapahtua vuonna 1994.

18 Komissio pyysi 19.9.1990 päivätyllä kirjeellään Saksan hallitusta ilmoittamaan yhteisön puitteiden mukaisesti näiden investointihankkeiden saaman valtiontuen. Komissio korosti 14.12.1990 ja 14.3.1991 päivätyillä kirjeillään sitä, että tukea ei saanut maksaa, ennen kuin siitä oli sille ilmoitettu ja se oli sen hyväksynyt. Tämä kysymys sisältyi myös kahden kahdenvälisen kokouksen asialistaan. Nämä kokoukset pidettiin Bonnissa 31.1. ja 7.2.1991.

19 Saksin osavaltion talous- ja työvoimaministeriö teki 22.3.1991 yhteisestä tehtävästä annetun lain nojalla kaksi päätöstä, joilla myönnettiin investointiavustuksia VW Sachsenille Mosel II:ta ja Chemnitz II:ta varten (jäljempänä vuoden 1991 päätökset). Avustusten määrä oli yhteensä 757 miljoonaa Saksan markkaa (DEM) Mosel II:lle siten, että maksut jakautuivat vuosille 1991—1994, ja 147 miljoonaa DEM Chemnitz II:lle siten, että maksut jakautuivat vuosille 1991—1996.

20 Finanzamt Zwickau-Land teki 18.3.1991 vuoden 1991 Investitionszulagengesetzin (investointeja koskeva Saksan veronhuojennuslaki) nojalla VW Sachsenin hyväksi päätöksen veronhuojennusten myöntämisestä.

21 Lisäksi Volkswagen-konserni pyysi lupaa saada tehdä erityispoistoja vuoden 1991 Fördergebietsgesetzin (Saksan tukialuelaki) nojalla.

22 Saksan viranomaiset toimittivat 25.3.1991 päivätyllä kirjeellään komissiolle tietoja edellä 19—21 kohdassa mainituista tuista ja ilmoittivat samalla, ettei heillä vielä ollut tarkempia tietoja ja että tuet oli tarkoitus myöntää komission uusia osavaltioita varten hyväksymään tukijärjestelmään kuuluvina. Komissio ilmoitti 17.4.1991 päivätyllä kirjeellään, että Saksan viranomaisten 25.3.1991 päivätty kirje oli perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu ilmoitus mutta että lisätiedot olivat vielä tarpeen.

23 Saksan viranomaiset korostivat 29.5.1991 päivätyllä kirjeellään muun muassa sitä, etteivät yhteisön puitteet olleet 1.1.—31.3.1991 voimassa uusia osavaltioita kohtaan. Koska riidanalainen tuki oli hyväksytty ennen

31.3.1991, komissio ei enää voinut Saksan viranomaisten käsityksen mukaan tutkia niihin liittyviä yksittäisiä asiakirjoja muuten kuin aluetukijärjestelmän kannalta (ks. edellä 7 kohta). Komissio torjui Saksan viranomaisten käsityksen 10.7.1991 pidetyssä kokouksessa ja pyysi yksityiskohtaisia lisätietoja 16.7.1991 päivätyllä kirjeellä. Saksan hallitus vastasi 17.9.1991, minkä johdosta komissio esitti uusia kysymyksiä 27.11.1991 päivätyllä kirjeellä.

24 Volkswagen-konserni sai lokakuussa ja joulukuussa 1991 Mosel II:sta ja Chemnitz II:sta investointiavustuksia 360,8 miljoonaa DEM ja veronhuojennuksia 10,6 miljoonaa DEM.

25 Komissio aloitti 18.12.1991 tekemällään päätöksellä (EYVL 1992, C 68, s. 14; — —), joka annettiin Saksan hallitukselle tiedoksi 14.1.1992, perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan nojalla tutkintamenettelyn siitä, soveltuivatko Mosel I:een ja II:een, Chemnitz I:een ja II:een sekä Eisenachin tehtaaseen tehtävien investointien rahoittamiseen tarkoitetut eri tuet yhteismarkkinoille.

26 Komissio on tässä päätöksessään päätynyt muun muassa seuraavaan:

'— — Saksan viranomaisten suunnittelema tuki antaa vakavaa aihetta huoleen seuraavista syistä:

— tukea ei ole asianmukaisesti ilmoitettu komissiolle siten, kuin ETY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdassa edellytetään;

— hankkeelle, jonka johdosta Euroopan automarkkinoille syntyy merkittävää lisäkapasiteettia, maksettavan tuen intensiteetti on ilmeisen suuri, mikä saattaa johtaa kilpailun perusteettomaan vääristymiseen;

— komissiolle ei ole tähän mennessä toimitettu tarpeeksi tietoja, jotka tekisivät perustelluiksi aluetuen melko suuren intensiteetin, Treuhandanstaltin myöntämät epäsuorat investointituet sekä samoin Treuhandanstaltin myöntämän väliaikaisen toimintatuen niiden rakenteellisten ja taloudellisten ongelmien voittamiseksi, joita [Volkswagen-]konsernilla varmasti tulee olemaan uusissa osavaltioissa; tuen kokonaisintensiteetti saattaa päinvastoin olla liian suuri ja vastoin tällä alalla myönnettävästä tuesta laadituissa yhteisön puitteissa asetettuja kriteereitä.'

27 Saksan hallitus ilmoitti 29.1.1992 päivätyllä kirjeellään olevansa valmis keskeyttämään kaiken tuen maksamisen, kunnes tutkintamenettely olisi saatu päätökseen.

28 Komissio pyysi 24.4.1992 päivätyllä kirjeellään Saksan viranomaisia, Treuhandanstaltia ja Volkswagenia toimittamaan sille lisätietoja. 28.4.1992 pidetyn kokouksen sekä 14.5., 5.6., 21.8. ja 17.11.1992 päivättyjen komission kirjeiden johdosta Saksan viranomaiset toimittivat lisätietoja 20.5., 3.6., 12.6., 20.7., 29.7., 8.9., 25.9., 16.10., 21.10., 4.11. ja 25.11.1992 ja Volkswagen 15.6. ja 30.10.1992 sekä 12.6. ja 20.6.1993 päivätyillä kirjeillään. Asian osapuolet pitivät lisäksi kokouksia 16.6., 9.9., 12.10., 16.10. ja 3.12.1992 sekä 8.6. ja 11.6.1993.

29 Volkswagen päätti 13.1.1993 siirtää tuonnemmaksi suuren osan investoinneista, joita oli alun perin kaavailtu Moselin ja Chemnitzin tehtaille. Se suunnitteli nyt, että Mosel II:n maalaamo ja kokoonpanoyksikkö olisivat

toiminnassa vasta 1997 ja että Chemnitz II:n moottoritehdas tulisi käyttöön vasta 1996. Komissio ilmoitti tarkastelevansa asiaa nyttemmin näiden Volkswagenin uusien investointisuunnitelmien pohjalta.

30 Saksin osavaltion talous- ja työvoimaministeriö teki 30.3.1993 vuoden 1991 päätöksiä muuttavat kaksi päätöstä (jäljempänä vuoden 1993 päätökset). Mosel II:ta varten annettujen investointiavustusten määrä oli nyt 708 miljoonaa DEM, joka jakautui vuosille 1991—1997, ja Chemnitz II:ta varten 195 miljoonaa DEM, joka jakautui vuosille 1992—1997.

31 Komissiolle esitettiin eräitä yksityiskohtia uusista investointisuunnitelmista 5.5.1993 käydyissä keskusteluissa. Saksa ilmoitti lisäksi 6.6.1993 päivätyllä kirjeellään niistä eräitä tietoja, joita Volkswagen täydensi 24.6. ja 6.7.1993 päivätyillä kirjeillään ja 10.11.1993 lähetetyllä telekopiolla. Näitä uusia tietoja käsiteltiin lisäksi 18.5., 10.6., 2.7. ja 22.7.1993 järjestetyissä tapaamisissa. Saksan hallitus antoi uusia tietoja Volkswagenin suunnittelemasta tuotantokapasiteetista 15.2.1994 päivätyllä kirjeellään ja 25.2.1994 lähetetyllä telekopiolla.

32 Komissio sai lisäksi uusia tietoja näistä hankkeista tutustuessaan niihin paikan päällä vuoden 1994 huhtikuun alussa ja keskusteluissa, joita käytiin 11.5., 2.6., 7.6. ja 24.6.1994. Näiden keskustelujen yhteydessä sille annettiin myös asiakirjoja, ja Saksan viranomaiset ja Volkswagen toimittivat sille muita asiakirjoja 10.5., 30.6., 4.7. ja 12.7.1994.

33 Saksin osavaltion talous- ja työvoimaministeriö teki 24.5.1994 vuosien 1991 ja 1993 päätöksiä muuttavat kaksi päätöstä (jäljempänä vuoden 1994 pää-

tökset). Mosel II:n investointiavustukset olivat nyt yhteensä 648 miljoonaa DEM, joka jakautui vuosille 1991—1997, ja Chemnitz II:n 167 miljoonaa DEM, joka jakautui vuosille 1992—1997.

34 Volkswagen osti Treuhandanstaltilta 21.6.1994 tehdyllä sopimuksella, jota täydennettiin 1.11.1994 tehdyllä sopimuksella, sen 87,5 prosentin suuruisen osuuden SAB:stä, joka ei vielä ollut sen omistuksessa.

35 Komissio teki 27.7.1994 Volkswagen-konsernille myönnetystä investointituesta Saksan uusissa osavaltioissa päätöksen 94/1068/EY (EYVL L 385, s. 1; jäljempänä Mosel I -päätös). Komissio lausui päätöksessään muun muassa seuraavaa (perusteluiden IV osan neljäs kohta):

'Kun komissio päätti menettelyn aloittamisesta, se piti kaikkia Volkswagenin investointihankkeita Saksissa kokonaisuutena ja aikoi siis tehdä yhden päätöksen kaikesta tuesta. Volkswagen lykkäsi vuonna 1993 uusia tehtaita koskevia investointeja, mutta ilmoitti samalla, ettei tämä vaikuttanut valmistustekniikkaan, työpanokseen eikä muihin ratkaiseviin osatekijöihin. Tuona vuonna tehtaille tehdyn käynnin yhteydessä kävi kuitenkin ilmi, ettei tämä käsitys enää pitänyt paikkaansa, mitä mieltä asiantuntijatkin olivat. Volkswagenkin myönsi, että vanhat suunnitelmat oli nyt hylätty ja että se oli laatimassa uusia. Uudet suunnitelmat auto- ja moottoritehtaiden rakentamiseksi eli Mosel II ja Chemnitz II liittyivät läheisesti Golf A 4:n valmistukseen, minkä oli määrä alkaa, kun Mosel II:n tehdas saataisiin toimintaan eli vuonna 1997. Uusien suunnitelmien lopullinen muoto olisi selvillä vasta vuoden 1994 lopulla. Nykyisen tietämyksen mukaan ne sisältävät perusteellisia teknologisia ja tuotantoteknisiä muutoksia. Yhteys, joka aiemmin oli Treuhandin vanhoihin tehtaisiin tehtävien investointien ja uudelle sijainti-

paikalle rakennettavien uusien tehtaiden välillä, on selvästikin kadonnut. Näin ollen komissio on päättänyt käsittelevänsä tässä vaiheessa ainoastaan olemassa olevien tehtaiden uudelleenjärjestelyä, sillä sen ei ollut mahdollista saada täsmällistä kuvaa tilanteesta käytettävissä olevien tietojen avulla, ja tekevänsä päätöksen uusista hankkeista, kun Volkswagen ja Saksa kykenevät esittämään lopulliset tuki- ja investointisuunnitelmat.'

36 Mosel I -päätöksestä käy ilmi, että Mosel I:n maalaamo ja kokoonpanoyksikkö oli uudistettu ja että niitä oli muutettu Treuhandanstaltin kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti (ks. edellä 16 kohta). Alkuvaiheessa vuoteen 1992 asti Mosel I:ssä koottiin VW Polo- ja Golf A 2 -malleja, joiden osat valmistettiin Volkswagen-konsernin muilla tehtailla ja toimitettiin irrallisina Moseliin. Vuoden 1992 heinäkuussa Moselissa alkoi Golf A 3 -mallin valmistus, kun Mosel I:n maalaamon ja kokoonpanoyksikön muutostyöt oli saatu päätökseen ja Mosel II:n uusi korinrakentamo oli saatu käyttöön, mutta prässäys tapahtui edelleen muualla. Seuraavaksi siirrettiin logistiikka Wolfsburgista Mosel I:een tammikuussa 1993, ja lähistöllä alkoi toimia uusia Mosel I:lle ja Chemnitz I:lle osia toimittamaan kykeneviä alihankintayrityksiä. Mosel II:n uusi prässäämö lähellä Mosel I:tä aloitti toimintansa maaliskuussa 1994.

37 Tässä tilanteessa komissio on katsonut Mosel I -päätöksensä 1 artiklassa muun muassa, että vuoden 1993 loppuun asti, jolloin uudelleenjärjestelyjen oli määrä olla päättynyt, myönnetyt eri tuet eli yhteensä 487,3 miljoonaa DEM Mosel I:tä varten ja 84,8 miljoonaa DEM Chemnitz I:tä varten soveltuivat yhteismarkkinoille. Sitä vastoin eräät myöhemmin myönnetyt tuet katsottiin yhteismarkkinoille soveltumattomiksi; tällaisia olivat muun muassa korvaus- ja modernisointi-investointien tuet, jotka Mosel I -päätöksen mukaan eivät olleet yhteisön puitteiden mukaan sallittuja (ks. Mosel I -päätöksen IX ja X osa).

38 Saksan hallitus ilmoitti komissiolle sittemmin suullisesti useaan otteeseen, että Mosel II:n ja Chemnitz II:n rakentaminen oli viivästynyt. Komissio muistutti 12.4.1995 päivätyllä kirjeellään Saksan viranomaisia siitä, että niiden oli ilmoitettava sille Volkswagenin suunnitelmat, jotka koskivat näitä uusia tehtaita, jotta se kykenisi tutkimaan niitä koskevan tuen. Kirjeeseen ei vastattu. Komissio vaati 4.8.1995 päivätyllä kirjeellään ilmoittamaan sille tarvittavat tiedot viipymättä ja ilmoitti tekevänsä — mikäli Saksa ei antaisi pyydettyjä tietoja — käytettävissään olevien tietojen perusteella väliaikaisen päätöksen, jonka jälkeen annettaisiin lopullinen päätös. Saksan hallitus vastasi tähän kirjeeseen 22.8.1995 päivätyllä kirjeellä, jossa komissiolle kerrottiin, että Volkswagenin investointisuunnitelmat eivät vieläkään olleet lopulliset.

39 Komissio teki 31.10.1995 päätöksen 96/179/EY Saksan hallituksen määräämisestä toimittamaan kaikki asiakirjat ja tiedot Volkswagen-ryhmän uusista investointihankkeista Saksan uusissa osavaltioissa ja hankkeille myönnettävästä tuesta (EYVL 1996, L 53, s. 50).

40 Komissio sai tämän päätöksen johdosta eräitä näihin hankkeisiin ja tuotantokapasiteettiin liittyviä tietoja 20.11.1995 järjestetyssä tapaamisessa. Tiedot vahvistettiin 13.12.1995 päivätyllä kirjeellä, ja niitä selvennettiin lisää 21.12. ja 22.12.1995 järjestetyn paikan päälle tehdyn käynnin yhteydessä. Komissio esitti Saksan viranomaisille lisää kysymyksiä 15.1.1996. Komissiolle annettiin valtaosa puuttuneista tiedoista 23.1.1996 käydyn keskustelun jälkeen lähetetyillä, 1.2. ja 12.2.1996 päivätyillä kirjeillä.

41 Saksin osavaltion talous- ja työvoimaministeriö teki 21.2.1996 vuosien 1991, 1993 ja 1994 päätöksiä muuttavat kaksi päätöstä (jäljempänä vuoden 1996 päätökset). Investointiavustusten määrä Mosel II:ta varten oli nyt yhteensä 499 miljoonaa DEM, joka jakautui vuosille 1991—1997, ja Chemnitz II:ta varten 109 miljoonaa DEM, joka jakautui vuosille 1992—1997.

42 Komissio muistutti 23.2.1996 päivätyllä kirjeellään Saksan viranomaisia siitä, ettei se ollut vielä saanut eräitä tietoja. Nämä tiedot ilmoitettiin sille 25.3.1996 järjestetyssä tapaamisessa, ja niistä keskusteltiin 2.4. ja 11.4.1996. Uusi tapaaminen järjestettiin 29.5.1996.

43 Komissio teki 26.6.1996 [riidanalaisen] päätöksen. Päätöksen päätösosa on seuraavanlainen:

'*1 artikla*

Seuraavat Saksan suunnittelemat tuet Volkswagen AG:n investointihankkeille Sachsenissa ovat Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan c alakohdan ja Euroopan talousalueesta [2 päivänä toukokuuta 1992 tehdyn sopimuksen (EYVL 1994, L 1, s. 3)] 61 artiklan 3 kohdan c alakohdan kanssa yhteensoveltuvia:

— Saksan [Volkswagen-konsernille sen] investointihankkeille Moselissa (Mosel II) ja Chemnitzissä (Chemnitz II) investointiavustusten muodossa myöntämä tuki 418,7 miljoonaan Saksan markkaan asti;

— Saksan [Volkswagen-konsernille] Moselin (Mosel II) ja Chemnitzin (Chemnitz II) investointihankkeita varten investointien veronhuojennuksina myöntämä tuki 120,4 miljoonaan Saksan markkaan asti.

2 artikla

Seuraavat Saksan suunnittelemat tuet Volkswagen AG:n investointihankkeille Sachsenissa eivät ole Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan c alakohdan ja Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen 61 artiklan 3 kohdan c alakohdan kanssa yhteensoveltuvia, eikä niitä saa myöntää:

— [Volkswagen-konsernille] Mosel II:n ja Chemnitz II:n investointihankkeita varten suunniteltu investointituki tukialuelain mukaisina nimellisarvoltaan 51,67 miljoonan Saksan markan suuruisina investoinneista tehtävinä erityispoistoina;

— [Volkswagen-konsernille] Mosel II:n investointihankkeita varten suunniteltu investointituki, joka ylittää 1 artiklan ensimmäisessä luetelmakohdassa mainitun määrän [eli] 189,1 miljoona[a] Saksan mark[kaa].

3 artikla

Saksa takaa, että Moselissa sijaitsevien tehtaiden kapasiteetti ei ylitä 432:ta yksikköä päivässä vuonna 1997. — —

Tämän lisäksi Saksa antaa ja selvittää komissiolle vuosikertomuksia tukikelpoisten 2 654,1 miljoonan Saksan markan suuruisten Mosel II:ssa ja Chemnitz II:ssa suoritettavien investointien toteuttamisesta sekä todella suoritetuista tuen maksuista sen varmistamiseksi, että yhdistetty tuen voi-

makkuus bruttoavustusekvivalenttina ilmaistuna ei ylitä 22,3:a prosenttia Mosel II:ssa ja 20,8:aa prosenttia Chemnitz II:ssa. — —

4 artikla

Saksan on ilmoitettava komissiolle kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta päätöksen noudattamiseksi toteuttamansa toimenpiteet.

5 artikla

Tämä päätös on osoitettu Saksan liittotasavallalle.'

44 Volkswagenin hallituksen puheenjohtajan Saksin osavaltion pääministerille 8.7.1996 lähettämän kirjeen johdosta Saksin osavaltio maksoi heinäkuussa 1996 Volkswagenille 90,7 miljoonaa DEM investointiavustuksina, jotka komission päätöksessä oli katsottu yhteismarkkinoille soveltumattomiksi."

Valituksenalainen tuomio

8 Valituksenalaisen tuomion 97 kohdasta ilmenee, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tutkinut kantajien esittämiä kanneperusteita ja väitteitä seu-

raavien kolmen pääotsikon alle ryhmiteltyinä: ensiksikin EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan (josta on muutettuna tullut EY 87 artiklan 2 kohdan c alakohta) rikkominen, seuraavaksi EY:n perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan rikkominen ja lopuksi luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi päättänyt, että tosiasioiden vääristämiseen perustuvia väitteitä ja riidanalaisen päätöksen puutteellisiin perusteluihin perustuvaa kanneperustetta voidaan joka tapauksessa tutkia tyhjentävästi, vaikka ne muodollisesti yhdistetään johonkin näistä kolmesta pääotsikosta.

9 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisella tuomiollaan hylännyt kantajien kanteen ja velvoittanut ne korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

10 Valituksenalaisen tuomion johdosta tekemiensä valitusten tueksi valittajat vetoavat viiteen valitusperusteeseen: ensimmäinen koskee perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan rikkomista, toinen koskee EY:n perustamissopimuksen 190 artiklan (josta on tullut EY 253 artikla) rikkomista, kolmas koskee perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohdan rikkomista, neljäs koskee perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan ja 93 artiklan rikkomista ja viides koskee puolestaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen hyväksymää kanteen osittaista peruuttamista.

Ensimmäinen valitusperuste, joka perustuu perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan rikkomiseen

11 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisessa tuomiossa seuraavaa:

"129 Perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaan yhteismarkkinoille soveltuu 'tuki sellaisille Saksan liittotasavallan alueille, joihin Saksan jako on vaikuttanut, jos tuki on tarpeen jaosta aiheutuneen taloudellisen haitan korvaamiseksi'.

130 Tämä määräys ei ole mitenkään implisiittisesti kumoutunut Saksan yhdistymisen johdosta, vaan se on pidetty voimassa sekä 7.2.1992 tehdyssä Maastrichtin sopimuksessa että 2.10.1997 tehdyssä Amsterdamin sopimuksessa. Samanlainen määräys sisältyy lisäksi Euroopan talousalueesta — — tehdyn sopimuksen (EYVL 1994, L 1, s. 3) 61 artiklan 2 kohdan c alakohtaan.

131 Koska yhteisön oikeussäännöillä, joiden noudattamista ja tehokasta vaikutusta on varjeltava, on objektiivinen sisältö, ei voida lähteä siitä, että kyseinen määräys olisi tullut sisällyksettömäksi Saksan yhdistymisestä lähtien, kuten komissio on suullisessa käsittelyssä väittänyt vastoin omaa hallintokäytäntöään (ks. erityisesti Daimler-Benz-päätös ja Tettau-päätös).

132 On kuitenkin korostettava, että perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaa on tulkittava suppeasti, koska se on poikkeus perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa ilmaistusta pääsäännöstä, jonka mukaan valtiontuki ei sovellu yhteismarkkinoille.

133 On lisäksi todettava — kuten yhteisöjen tuomioistuin on korostanut —, että yhteisön oikeussääntöä tulkittaessa on sen sanamuodon lisäksi otettava huomioon asiayhteys ja sillä säännöstöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa kyseinen oikeussääntö on (ks. asia 292/82, Merck, tuomio 17.11.1983, Kok. 1983, s. 3781, 3792 ja asia 337/82, St. Nikolaus Brennerei [und Likörfabrik], tuomio 21.2.1984, Kok. 1984, s. 1051, 1062).

134 Tässä tapauksessa sanoilla 'Saksan jako' viitataan historiallisessa mielessä kahden vyöhykkeen välisen jakolinjan syntymiseen vuonna 1948. Näin ollen 'jaosta aiheutuneella taloudellisella haitalla' tarkoitetaan ainoastaan tämän rajan syntymisestä tai voimassa pitämisestä johtuneesta eristymisestä

aiheutunutta taloudellista haittaa, jollaista on esimerkiksi eräiden alueiden jääminen enklaaviksi (ks. Daimler-Benz-päätös), liikenneväylien katkeaminen (ks. Tettau-päätös) tai eräiden yritysten luonnollisten myyntimarkkinoiden häviäminen, minkä vuoksi ne tarvitsevat tukea joko kyetäkseen mukautumaan uusiin olosuhteisiin tai kyetäkseen voittamaan tämän haitan (ks. vastaavasti EHTY:n perustamissopimuksen 70 artiklan 4 kohdan osalta [yhdistetyt asiat 3/58—18/58, 25/58 ja 26/58, Barbara Erzbergbau ym. v. korkea viranomainen, tuomio 10.5.1960, Kok. 1960, s. 367,] 409).

135 Sitä vastoin kun kantajat ja Saksan hallitus väittävät, että perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla olisi mahdollista korvata täysin se taloudellinen jälkeenjääneisyys, josta uudet osavaltiot kieltämättä kärsivät, kunnes ne saavuttavat vanhojen osavaltioiden kehitystasoon verrattavan tason, niin tässä käsityksessä ei oteta huomioon sitä, että tämä alakohta on poikkeusmääräys, eikä sen asiayhteyttä ja sillä tavoiteltuja päämääriä.

136 Taloudellinen haitta, josta kaikki uudet osavaltiot kärsivät, ei ole aiheutunut Saksan jaosta perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdassa tarkoitetussa mielessä. Saksan jaosta ei sinänsä ole aiheutunut kuin erittäin pieniä vaikutuksia taloudelliseen kehitykseen kummallakin vyöhykkeellä, joihin se on sitä paitsi vaikuttanut samalla tavoin alusta lähtien, eikä jako ole estänyt vanhojen osavaltioiden taloutta kehittymästä sittemmin suotuisasti.

137 Näin ollen on todettava, että vanhojen ja uusien osavaltioiden väliset kehityserot selittyvät muilla syillä kuin Saksan jaolla sinänsä; näitä syitä ovat muun muassa kummallakin puolen rajaa molemmissa valtioissa toteutettu erilainen poliittinen ja taloudellinen järjestelmä.

138 Edellä esitetystä johtuu myös, ettei komissio ole soveltanut lakia väärin todetessaan yleisesti [riidanalaisen päätöksen] X osan 3 kohdassa, ettei perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaan sisältyvää poikkeusta voida soveltaa uusiin investointihankkeisiin ja että perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan a ja c alakohtaan sisältyvät poikkeukset ja yhteisön puitteet riittävät uusissa osavaltioissa esiintyvien ongelmien ratkaisemiseen.

139 Kantajat eivät siis ole oikeassa väittäessään, että [riidanalaisen] päätöksen perustelut olisivat ristiriitaiset siitä syystä, että komissio on [riidanalaisen] päätöksen muissa kohdissa nimittänyt kyseisiä investointeja 'laajennusinvestoinneiksi'. Ilmaisua 'uusia investointihankkeita varten myönnettävä aluetuki' käytettäessä on nimittäin vastattu Saksan hallituksen yleisluonteiseen väitteeseen (ks. komission päätöksen V osan ensimmäisen kohdan 1 alakohta), eikä sillä siis tarkoiteta erityisesti tukea Volkswagenin Mosel II- ja Chemnitz II -investointihankkeille, vaan kaikkea tukea, joka on tarkoitettu edistämään uusien osavaltioiden yleistä taloudellista kehitystä.

140 Kysymykseen, joka koskee sitä, onko riidanalainen tuki nimenomaan tarkoitettu Saksan jaosta aiheutuneen haitan korvaamiseen sen lisäksi, että sillä tuetaan Saksin osavaltion taloudellista kehitystä, on todettava, että jäsenvaltio, joka pyytää lupaa saada myöntää perustamissopimuksen määräyksistä poiketen tukea, on velvollinen harjoittamaan komission kanssa yhteistyötä, jonka aikana jäsenvaltion asiana on muun muassa toimittaa kaikki ne tiedot, joiden perusteella komissio voi tutkia, täyttyvätkö vaaditun poikkeuksen soveltamisedellytykset (— — [C-364/90,] asia Italia v. komissio, tuomio 28.4.1993, [Kok. 1993, s. I-2097] 20 kohta).

141 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei kuitenkaan voi sille toimitetuista asiakirjoista ilmenevien tietojen perusteella katsoa näytetyksi, että Saksan

hallitus tai kantajat olisivat esittäneet hallinnollisessa menettelyssä erityisiä väitteitä osoittaakseen, että Saksin autoteollisuudessa Saksan yhdistymisen jälkeen vallitsevan tilanteen ja Saksan jaon välillä olisi syy-yhteys.

142 Tästä syystä komissio on perustellusti voinut katsoa, etteivät asianomaiset olleet toimittaneet konkreettisia tietoja, joiden perusteella tässä tapauksessa olisi pitänyt soveltaa perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaa.

143 Kantajat ja Saksan hallitus ovat tosin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa väittäneet viitaten näiden kysymysten osalta asiassa C-301/96 esittämiinsä kirjelmiin, että Saksan tällä alueella ennen vuotta 1939 tehdyn autotuotannon ja vuonna 1990 tehdyn vastaavan tuotannon vertaaminen todistaisi, että Saksan jaosta oli aiheutunut Saksille taloudellista haittaa. Näiden asianosaisten mukaan Saksin autoteollisuuden romahdus verrattuna Länsi-Saksan autoteollisuuteen yleensä on nimenomaan aiheutunut Saksan markkinoiden jakautumisesta ja siitä seuranneesta tämän teollisuuden länteen suuntautuneen perinteisen myynnin häviämisestä.

144 Siltä osin kuin nämä väitteet on ollut mahdollista esittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, vaikkei niitä ole esitetty hallinnollisessa menettelyssä (ks. yhdistetyt asiat C-278/92, C-279/92 ja C-280/92, Espanja v. komissio, tuomio 14.9.1994, Kok. 1994, s. I-4103, 31 kohta ja asia T-37/97, Forges de Clabecq v. komissio, tuomio 25.3.1999, Kok. 1999, s. II-859, 93 kohta), ne on kuitenkin hylättävä.

145 Vaikka lähdettäisiinkin siitä, että Saksan sisäisessä kaupassa olisi ollut esteitä, joiden vuoksi Saksin autoteollisuuden perinteiset myyntimarkkinat olisivat hävinneet, tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tämän teollisuuden heikko taloudellinen tilanne vuonna 1990 olisi suoraa seurausta Saksan

vuonna 1948 tapahtuneesta jaosta johtuneesta kyseisten markkinoiden häviämisestä, kuten on väitetty. Kantajien vaikeudet johtuvat pääosin Itä-Saksan erilaisesta talousjärjestelmästä itsestään, joka ei ole perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdassa tarkoitetulla tavalla 'aiheutunut Saksan jaosta'.

146 Pelkkä Saksin autoteollisuudessa ennen vuotta 1939 ja vuonna 1990 vallinneen tilanteen vertaaminen ei riitä osoittamaan, että sen taloudellisen haitan, josta tämä teollisuus kärsi riidanalaisten tukien myöntämishetkellä, ja edellä mainitussa määräyksessä tarkoitetun 'Saksan jaon' välillä olisi tarpeeksi suora yhteys.

147 [Saarin alueelle myönnettävästä tuesta, jotta sen yhdentyminen Saksan liittotasavallan talouselämään helpottuisi, 11 päivänä joulukuuta 1964 tehdyn komission päätöksen (Euroopan talousalueen tiedote N:o 2-1965, s. 33; jäljempänä Saarin aluetta koskeva päätös)] osalta on todettava, ettei yksikään asianosainen ole esittänyt sitä eikä vaatinut sitä esitettäväksi tämän oikeudenkäynnin kuluessa. Kantajat eivät ole kyenneet näyttämään, että tämä päätös kuvastaisi komissiolla aiemmin olleen erilainen lähestymistapa ja että tämän lähestymistavan vuoksi, jos sen olemassaolo kyettäisiin näyttämään toteen, vuonna 1996 tehtyjen oikeudellisten arvioiden paikkansapitävyys tulisi kyseenalaiseksi.

148 Näin ollen kantajat ja väliintulija eivät ole esittäneet seikkoja, joiden perusteella olisi pääteltävissä, että komissio olisi ylittänyt harkintavaltansa rajat katsoessaan, että nyt kyseessä oleva tuki ei täyttänyt perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaan sisältyvän poikkeuksen soveltamisedellytyksiä."

Ensimmäinen osa

12 Valittajat ja Saksan hallitus väittävät ensimmäisen valitusperusteen ensimmäisessä osassa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämä tulkinta perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdasta ei ole kyseisen määräyksen sanamuodon, syntyhistorian, tehokkaan vaikutuksen ja systematiikan mukainen.

Perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan sanamuoto

— Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

13 Valittajat ja Saksan hallitus väittävät perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan sanamuodon osalta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen ja että kyseisessä määräyksessä käytetty ilmaisu "Saksan jako" tarkoittaa seurauksia, jotka aiheutuvat kahden erilaisen taloudellisen ja poliittisen järjestelmän rinnakkaisesta olemassaolosta, eikä se viittaa fyysisiin tai liikennettä koskeviin kriteereihin.

14 Valittajat ja Saksan hallitus vetoavat väitteidensä tueksi ensiksi siihen, että yhteisön toimielimet ovat Saksan sisäistä kauppaa koskevassa pöytäkirjassa käyttäneet käsitettä "Saksan jako" synonyyminä vastakkaisten talousjärjestelmien eriyttämiselle, että yhteisöjen tuomioistuin on lisäksi Kyprosta koskeneessa asiassa C-432/92, Anastasiou ym., 5.7.1994 antamassaan tuomiossa (Kok. 1994, s. I-3087) käyttänyt sanan jako synonyyminä sanaa jakautuminen ja että yhteisön toimielimet ovat lopuksi siltä osin kuin kyseessä on Euroopan jakautuminen

kahteen eri ryhmittymään käyttäneet käsitettä "Euroopan jako" parlamentin jäsenen M. Pordean kirjallisen kysymyksen N:o 2654/85 johdosta annetun vastauksen yhteydessä (EYVL 1988, C 236, s. 4). Tämä osoittaa, että käsite "Saksan jako" ei viittaa pelkästään fyysisen rajan syntymiseen idän ja lännen välille vaan Euroopan mantereen poliittis-taloudelliseen jakautumiseen.

15 Saksan hallitus lisää, että toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perusteluitta ja historian kannalta epätäsmällisellä tavalla tehnyt, perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan käsitettä "Saksan jako" ei voida liittää yksinomaan vuoteen 1948. Kyseinen käsite voidaan ymmärtää ainoastaan siten, että se viittaa prosessiin, joka kehittyi ja tehostui yhtämittaisesti vuodesta 1945 vuoteen 1990. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt tämän toteamuksen perusteella merkittäviä johtopäätöksiä jakoa koskevan lausekkeen ymmärtämiseksi, kyseinen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen, jonka täytyy johtaa valituksenalaisen tuomion kumoamiseen.

16 Saksan hallitus kiistää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamuksen, jonka mukaan perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaa täytyy tulkita suppeasti, sillä tällainen tulkinta johtaa lopputulokseen, joka on kyseisen määräyksen sanamuodon ja hengen vastainen.

17 Komission mukaan kyseisen määräyksen saksalainen, ranskalainen ja englantilainen kieliversio eivät sitä vastoin tue tulkintaa, jonka mukaan käsite "jako" ei tarkoita ainoastaan jäsenvaltion jakoa vaan lisäksi ja varsinkin kahden poliittisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti erilaisen järjestelmän välistä jakoa.

18 Väite, joka koskee Saksan sisäistä kauppaa koskevaa pöytäkirjaa, pitää joko jättää tutkimatta, koska sitä ei ole esitetty ensimmäisen oikeusasteen tuomiois-

tuimessa, tai sitä on pidettävä perusteettomana, koska sillä ei tarkoiteta sitä, että ilmaisu "Saksan jako" merkitsee aikaisemmin yhtenäisen talousalueen jakautumista kahteen erilaiseen poliittis-taloudelliseen järjestelmään.

19 Lisäksi viittaus Kyproksen tosiasialliseen jakautumiseen on merkityksetön, koska kyseistä jakautumista ei ole tunnustettu kansainvälisellä tasolla. Mitä sitten tulee M. Pordean kirjallisen kysymyksen johdosta annettuun vastaukseen, kyseinen vastaus on poliittinen ja siten vailla sitovaa vaikutusta.

— Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

20 Mitä ensiksikin tulee oikeudenkäyntiväitteeseen, jonka komissio esitti yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 42 artiklan 2 kohdan ja 118 artiklan nojalla ja joka koskee Saksan sisäistä kauppaa koskevaan pöytäkirjaan perustuvia valittajien ja Saksan hallituksen väitteitä, on todettava, että kyseiset väitteet eivät ole uusi valitusperuste vaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa jo esitetyn kanneperusteen tueksi esitettyjä väitteitä. Kyseinen oikeudenkäyntiväite on näin ollen hylättävä.

21 Mitä sitten tulee perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan tulkintaan, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 134 kohdassa perustellusti katsonut, että kyseisessä määräyksessä käytetyllä ilmaisulla "Saksan jako" tarkoitetaan Saksan valtioiden välisen rajan syntymisestä tai voimassa pitämisestä johtuneesta eristymisestä aiheutunutta taloudellista haittaa.

22 Tämä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämä tulkinta vastaa yhteisöjen tuomioistuimen esittämää tulkintaa asiassa C-156/98, Saksa vastaan komissio, tuomio 19.9.2000 (Kok. 2000, s. I-6857) ja asiassa C-334/99, Saksa vastaan komissio, tuomio 28.1.2003 (Kok. 2003, s. I-1139).

23 Todettuaan edellä mainitussa asiassa Saksa vastaan komissio 19.9.2000 antamansa tuomion 49 kohdassa, että koska perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohta on poikkeus periaatteesta, jonka mukaan valtiontuet ovat yhteismarkkinoille soveltumattomia, kyseistä määräystä on tulkittava suppeasti, yhteisöjen tuomioistuin on 52 kohdassa katsonut, että Saksan jaosta aiheutunut taloudellinen haitta voi merkitä ainoastaan sitä taloudellista haittaa, jota uudesta fyysisestä rajalinjasta aiheutunut eristys tuotti tietyille Saksan alueille, kuten Saksan alueen eri osien välisten kauppasuhteiden katkeamisesta johtunut markkina-alueiden menetys tai liikenneyhteyksien katkeaminen.

24 Toisin kuin valittajat ja Saksan hallitus väittävät, tätä määräystä ei sitä vastoin voida tulkita siten, että siinä sallittaisiin se, että uusien osavaltioiden sinänsä kiistaton taloudellinen jälkeenjääneisyys, joka johtuu Saksan demokraattisen tasavallan tekemistä talouspolitiikkaa koskevista konkreettisista valinnoista, korvattaisiin täysin.

25 Yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut edellä mainitussa asiassa Saksa vastaan komissio 19.9.2000 antamansa tuomion 54 kohdassa, että taloudellinen haitta, josta kaikki uudet osavaltiot yleisesti ottaen kärsivät, ei ole välittömästi aiheutunut perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdassa tarkoitetusta Saksan maantieteellisestä jaosta, minkä lisäksi yhteisöjen tuomioistuin on kyseisen tuomion 55 kohdassa todennut, että vanhojen ja uusien osavaltioiden väliset kehityserot selittyvät näin ollen muilla syillä kuin Saksan jaosta aiheutuneilla maantieteellisillä seikoilla; tällaisina syinä voidaan pitää muun muassa Saksan eri osissa toteutettuja erilaisia poliittis-taloudellisia järjestelmiä.

26 Saksan sisäistä kauppaa koskeva vuoden 1957 pöytäkirja, johon valittajat ja Saksan hallitus ovat vedonneet, ei voi vaikuttaa tähän johtopäätökseen, koska sillä ei ollut tarkoitus korjata kahden erilaisen poliittisen ja taloudellisen järjestelmän olemassaoloa vaan sillä pyrittiin välttämään se, että yhteisön alueen ulkopuolisen tullirajan syntyminen estäisi tavaroiden vapaan liikkuvuuden osalta suhteettomasti näiden kahden talousalueen välistä kauppaa.

27 Kyproksen alueen jakautumista koskeva edellä mainittu asia Anastasiou ym. sekä M. Pordean kirjalliseen kysymykseen annettu vastaus eivät puolestaan ole merkityksellisiä käsiteltävänä olevassa asiassa, sillä niissä ei tulkita perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdassa käytettyä käsitettä "Saksan jako".

Perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan syntyhistoria ja tehokas vaikutus

— Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

28 Perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan syntyhistorian ja tehokkaan vaikutuksen osalta valittajat ja Saksan hallitus toteavat, että kyseiset määräykset, jotka sisältyivät jo ETY:n perustamissopimukseen, on säilytetty myös Saksan yhdistymisen jälkeen sopimuksessa Euroopan unionista sekä Amsterdamin sopimuksessa, mikä osoittaa, että jäsenvaltiot ovat suunnitelleet tämän poikkeuksen sellaiseksi, että sen avulla on tarkoitus selvitä poikkeuksellisesta tilanteesta, joka johtuu Saksan poliittisesta ja taloudellisesta jaosta.

29 Tulkinta, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on omaksunut valituksenalaisen tuomion 134 kohdassa, on valittajien ja Saksan hallituksen mukaan tältä osin yhteensoveltumaton sen kanssa, että kyseiset määräykset on säilytetty Saksan yhdistymisen jälkeen. Jotta kyseiset määräykset eivät olisi tarpeettomia, ne eivät näin ollen voi soveltua ainoastaan haittoihin, jotka aiheutuvat eräiden alueiden jäämisestä enklaaviksi, liikenneväylien katkeamisesta tai myyntimarkkinoiden häviämisestä Saksan valtioiden välisen rajan toisella puolella.

30 Lisäksi komissio on soveltanut perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaa Saarin aluetta koskevassa päätöksessään.

31 Menettelyllisellä huomautuksella, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on esittänyt valituksenalaisen tuomion 147 kohdassa, on valittajien ja Saksan hallituksen mukaan rikottu muun muassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklaa.

32 Valittajien mukaan komissio on vasta valittajien vastauksen johdosta antamassaan vastauskirjelmässä saattanut oman aikaisemman päätöksensä kyseenalaiseksi vetoamalla siihen, että Saarin aluetta koskeva päätös oli tehty perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan b alakohdan nojalla, kun taas valituksen johdosta antamassaan vastauksessa se oli myöntänyt, että kyseinen päätös perustui perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaan. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi näin ollen pitänyt käyttää toimivaltaa, joka sille on myönnetty sen työjärjestyksen 64 artiklassa, ja velvoittaa esittämään kyseinen päätös.

33 Perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaa ei sitä paitsi ennen sovellettu ainoastaan alueisiin, jotka sijaitsivat rajan välittömässä läheisyydessä, sillä lähes kolmannes Saksan alueesta hyötyi tämän määräyksen soveltamisesta. Valittajien mukaan tuki Itä-Saksaan rajoittuville alueille ei lisäksi ollut riippu-

vainen siitä, että olisi esitetty näyttöä Saksan valtioiden välisestä fyysisestä rajalinjasta aiheutuvasta konkreettisesta haitasta, vaan tukea voitiin myöntää teollisuuden terveiden rakenteiden säilyttämiseksi.

34 Vaikka komissio tältä osin myöntää, että perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohta oli edelleen voimassa käsiteltävänä olevan asian tosiseikkojen tapahtuma-aikana, se kiistää kyseisen määräyksen soveltamisedellytysten täyttymisen käsiteltävänä olevassa asiassa. Komissio toteaa, että se on soveltanut kyseistä määräystä Berliinin osavaltion (Saksa) Daimler-Benz AG:lle myöntämästä tuesta 14 päivänä huhtikuuta 1992 tekemässään päätöksessä 92/465/ETY (EYVL L 263, s. 15; jäljempänä Daimler-Benz-päätös) sekä Tettaun lasi- ja posliinitavaroiden valmistajille myönnetystä tuesta 13 päivänä huhtikuuta 1994 tekemässään päätöksessä (EYVL C 178, s. 24; jäljempänä Tettau-päätös) mutta että se on aina kieltäytynyt soveltamasta sitä uusien osavaltioiden osalta valtiontukeen, jolla ei ole mitään yhteyttä Saksan valtioiden väliseen rajaan.

35 Väite, joka koskee Saarin aluetta koskevaa päätöstä, on ensisijaisesti jätettävä tutkimatta, sillä valittajat eivät olleet vaatineet, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin velvoittaa esittämään kyseisen päätöksen, eivätkä ne liioin olleet huomauttaneet asiasta riittävän ajoissa.

36 Komissio katsoo toissijaisesti, että vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi rikkonut työjärjestyksensä 64 artiklaa, kyseinen väite on merkityksetön. Kyseinen työjärjestyksen rikkominen ei voi johtaa valituksenalaisen tuomion kumoamiseen, sillä väitetty työjärjestyksen vastainen menettely ei ole aiheuttanut mitään vahinkoa valittajille. Vaikka Saarin aluetta koskevan päätöksen nojalla myönnetty tuki olisi myönnetty perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla, tämä olisi toisaalta täysin merkityksetöntä, sillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisen tuomion 147 kohdassa, että valittajat eivät olleet osoittaneet, että tämän lähestymistavan vuoksi — jos sen olemassaolo kyettäisiin näyttämään toteen — vuonna 1996 tehtyjen oikeudellisten arvioiden paikkansapitävyys tulisi kyseenalaiseksi. Valittajat eivät ole valituksissaankaan esittäneet tällaista näyttöä.

37 Itä-Saksaan rajoittuville alueille myönnetyn tuen osalta komissio toteaa, että saadakseen tällaista tukea vanhojen osavaltioiden oli osoitettava Saksan valtioiden välisestä rajasta aiheutuneen konkreettisen haitan olemassaolo mutta että tällaista tukea eivät voineet saada alueet, jotka sijaitsevat hyvin kaukana kyseisestä rajasta. Volkswagenin tehtaat Saksin osavaltiossa sijaitsevat kuitenkin yli 100 kilometrin päässä tästä rajasta.

38 Mitä sitten tulee siihen, että perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan määräykset on säilytetty sopimuksessa Euroopan unionista ja Amsterdamin sopimuksessa, komissio toteaa, että kyseiset määräykset on säilytetty ainoastaan asiaan sovellettavan yksimielisyyssäännön takia sekä Saksan liittotasavallan vaatimuksesta. Se, että samanlaiset määräykset sisältyvät Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen, johtuu puolestaan vaatimuksesta kunnioittaa yhteisön saavutuksia ja perintöä.

— Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

39 On riidatonta, että perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan määräyksiä ei ole kumottu sopimuksella Euroopan unionista eikä liioin Amsterdamin sopimuksella. Koska yhteisön oikeussäännöt, joiden ehdoton noudattaminen ja tehokas vaikutus on turvattava, ovat soveltamisalaltaan objektiivisia, ei näin ollen voida ajatella, että nämä sopimusmääräykset olisivat menettäneet tarkoituksensa Saksan yhdistymisen jälkeen (ks. em. asia Saksa v. komissio, tuomio 19.9.2000, 47 ja 48 kohta).

40 Toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisen tuomion 134 kohdassa, ei kuitenkaan voida pätevästi katsoa, että perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan tarkoitus olisi se, että selvittäisiin poikkeuksellisesta tilanteesta, joka johtuu Saksan poliittisesta ja taloudellisesta jaosta.

41 Seurauksena tällaisesta tulkinnasta olisi se, että uusien osavaltioiden alue kokonaisuudessaan voisi saada kaikenlaista tukea.

42 Perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla ei ole kuitenkaan mahdollista korvata täysin kyseistä taloudellista jälkeenjääneisyyttä, josta uudet osavaltiot kärsivät ja jota ei sinänsä ole syytä kiistää, ilman että tuolloin jätetään ottamatta huomioon se, että tämä alakohta on poikkeusmääräys, ja asiayhteys, johon se liittyy, sekä myös sillä tavoitellut päämäärät (ks. tämän tuomion 24 kohta ja em. asia Saksa v. komissio, tuomio 19.9.2000, 53 kohta).

43 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 46 ja 47 kohdassa tältä osin perustellusti todennut, Moselin ja Chemnitzin alueiden voidaan siten katsoa kärsineen Saksan maantieteellisestä jaosta aiheutuneesta taloudellisesta haitasta ainoastaan, jos Saksan kahden eri osan välisen poliittisen ja taloudellisen rajan olemassaolo oli ollut este niiden taloudelliselle kehitykselle niin, että nämä alueet ovat tavallaan erottuneet muista entisen Saksan demokraattisen tasavallan alueista.

44 Moselin ja Chemnitzin alueet kuitenkin sijaitsevat yli sadan kilometrin päässä entisestä Saksan valtioiden välisestä rajasta, ja kuten Saksan hallitus on sitä paitsi todennut, ne olivat vuosien 1945 ja 1949 välisen ajanjakson jälkeen kehittyneet merkittävästi kommunistisen taloudellisen järjestelmän edellytysten mukaisesti.

45 Saarin aluetta koskeva päätös, johon valittajat ja Saksan hallitus ovat vedonneet, ei muuta tätä toteamusta.

46 Tältä osin on ensiksikin todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei rikkonut työjärjestyksensä 64 artiklan 1 ja 2 kohtaa, kun se ei määrännyt komissiota esittämään kopiota kyseisestä päätöksestä.

47 On yksinomaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiana arvioida, onko sen ratkaistavana olevissa asioissa käytettävissä olevia tietoja tarpeen täydentää (asia C-315/99 P, Ismeri Europa v. tilintarkastustuomioistuin, tuomio 10.7.2001, Kok. 2001, s. I-5281, 19 kohta). Lisäksi on todettava, että koska valittajat ja Saksan hallitus eivät olleet vaatineet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelta prosessinjohtotoimia Saarin aluetta koskevan päätöksen esittämiseksi, heidän väitteensä, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt määrätä kyseinen päätös esitettäväksi, on hylättävä.

48 Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 147 kohdassa perustellusti katsonut, että valittajat ja Saksan hallitus eivät ole kyenneet näyttämään, että tämä päätös kuvastaisi komissiolla aiemmin olleen erilainen lähestymistapa.

49 Joka tapauksessa Saarin aluetta koskeva päätös ei voi johtaa erilaiseen johtopäätökseen.

50 Kyseisestä päätöksestä ilmenee, että komissio on joko perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan b alakohdan tai 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla hyväksynyt tietyt tuet, jotka on myönnetty ensiksikin karkotetuille, pakolaisille ja sodasta tai laitostensiirrosta kärsineille henkilöille, toiseksi Neuvostoliiton vyöhykkeen raja-alueelle, kolmanneksi Berliinille sen poikkeuksellisen sijainnin takia ja neljänneksi Saarin alueelle, jotta sen yhdentyminen Saksan liittotasavaltaan helpottuisi.

51 Toisin kuin Saksan hallitus väittää, kyseistä tukea ei kuitenkaan ole myönnetty yksinomaan Saarin alueelle, ja lisäksi oikeudellista perustaa, johon komissio nojautui hyväksyessään kyseiselle osavaltiolle myönnetyn tuen, ei ole selvästi yksilöity. Kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 71 kohdassa, perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan b alakohta ja 92 artiklan 2 kohdan c alakohta mainitaan valinnaisesti, ja koska Saarin aluetta koskevassa päätöksessä viitataan myös Neuvostoliiton vyöhykkeen raja-alueille ja Berliinille myönnettäviin tukiin, viittauksesta perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaan ei voida päätellä, että kyseinen viittaus on tehty ainoastaan Saarin alueeseen liittyen, kun on mahdollista, että se on tehty ainoastaan Neuvostoliiton vyöhykkeen raja-alueisiin ja Berliiniin liittyen.

52 On joka tapauksessa todettava, että riippumatta siitä, miten komissio oli aikaisemmin tulkinnut perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaa, kyseinen tulkinta ei voi vaikuttaa siihen, onko riidanalaiseen päätökseen sisältyvä komission tulkinta kyseisestä määräyksestä perusteltu ja siten pätevä.

53 Riidanalaisen päätöksen pätevyyttä on tarkasteltava ainoastaan perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla, eikä siis väitetyn aikaisemman käytännön valossa.

Perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan systematiikka

— Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

54 Valittajat ja Saksan hallitus esittävät perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan systematiikan osalta, että Saksan jakoon liittyvän haitan korvaa-

mista koskee liikenteen osalta perustamissopimuksen erityinen määräys, joka sijaitsee liikennepolitiikkaa koskevassa kolmannen osan IV osastossa, eli perustamissopimuksen 82 artikla (josta on tullut EY 78 artikla). Pelkkää liikennettä koskevat toimenpiteet, joihin Saksa on ryhtynyt selvitäkseen aikaisemmasta jaostaan, kuuluvat ensi sijassa tämän määräyksen piiriin.

55 Komissio katsoo, että viittaus perustamissopimuksen 82 artiklaan ei ole merkityksellinen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole rajoittanut Saksan jaosta aiheutunutta haittaa ainoastaan seurauksiin, jotka vaikuttavat liikenneyhteyksiin. Kaiken lisäksi kyseinen määräys ei koske valtiontukea.

— Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

56 Tältä osin on riittävää todeta, että toisin kuin valittajat ja Saksan hallitus väittävät, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole valituksenalaisen tuomion 134 kohdassa halunnut rajoittaa perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan soveltamista pelkästään liikenneväyliin vaikuttaviin seurauksiin, jotka on sitä paitsi mainittu vain esimerkinomaisesti, koska kyseisessä kohdassa tarkoitetaan myös muita seurauksia, kuten eräiden alueiden jäämistä enklaaviksi tai luonnollisten myyntimarkkinoiden häviämistä.

57 Vaikka perustamissopimuksen 82 artiklassa sallitaan Saksan viranomaisten muutoin ylläpitävän tai aloittavan liikennepolitiikkaa koskevia kansallisia toimenpiteitä, jotka poikkeavat yhteisestä liikennepolitiikasta, tällaiset toimenpiteet eivät sitä vastoin voi poiketa säännöksistä, joissa säännellään julkista tukea liikenteen infrastruktuureille.

58 Edellä esitetystä seuraa, että ensimmäisen valitusperusteen ensimmäinen osa on hylättävä.

Toinen osa

Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

59 Ensimmäisen valitusperusteen toisessa osassa Volkswagen ja VW Sachsen väittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 136 kohdassa rikkonut perustamissopimuksessa säädettyä toimielinten välistä tasapainoa esittämällä uusien osavaltioiden taloudellisen haitan syiden osalta toteamuksia, jotka ovat sen omia ja joihin komissio ei ollut päätynyt riidanalaisessa päätöksessä. On kuitenkin ensi sijassa komission asia tutkia, vastaako jäsenvaltion perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla suunnittelema tuki kyseisen määräyksen soveltamisedellytyksiä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voi korvata komission toteamuksia omilla toteamuksillaan.

60 Todetessaan, että perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaa ei voida soveltaa sen takia, että taloudellinen haitta ei ole aiheutunut Saksan jaosta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siten mennyt kyseisen jakoa koskevan käsitteen tulkintaa pidemmälle soveltaakseen kyseistä määräystä konkreettiseen tapaukseen. Sekä kyseisessä määräyksessä että perustamissopimuksen 93 artiklassa vahvistettujen sääntöjen mukaan tällainen soveltaminen on kuitenkin ensisijaisesti varattu jäsenvaltiolle ja toissijaisesti — sellaisen valvonnan avulla, jonka tarkoituksena on paljastaa mahdolliset väärinkäytökset — komissiolle.

61 Komissio toteaa, että se ei ymmärrä, millä tavalla valituksenalainen tuomio rikkoo yhteisön toimielinten välistä tasapainoa siten, että sillä rikottaisiin perustamissopimusta. Komissio vetoaa siihen, että toisin kuin Volkswagen ja VW Sachsen väittävät, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole täydentänyt riidanalaisen päätöksen perusteluita, vaan se on vahvistanut komission esittämät perustelut. Lisäksi komission rooli ei näissä asioissa rajoitu sen tarkistamiseen, sisältyykö jäsenvaltioiden harkinnanvaraisiin päätöksiin väärinkäytöksiä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

62 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 136 kohdassa tyytynyt tältä osin toistamaan komission esittämän väitteen, jonka mukaan uusien osavaltioiden yleisesti huono taloudellinen tilanne ei ollut suora seuraus Saksan jaosta vaan sen sijaan Saksan demokraattisen tasavallan poliittisesta järjestelmästä.

63 Se seikka, että kyseistä väitettä ei ole perinpohjaisella tavalla sisällytetty riidanalaiseen päätökseen, ei voi estää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta vastaamasta valittajien väitteeseen, jonka mukaan jälkeenjääneisyyden toteaminen uusien osavaltioiden taloudellisessa kehityksessä on riittävää perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan soveltamiseksi, että kyseisen tilanteen ja Saksan jaon välillä ei ole suoraa syy-yhteyttä.

64 Ensimmäisen valitusperusteen toinen osa on siis hylättävä.

65 Näin ollen on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tehnyt oikeudellista virhettä perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan tulkinnassa, joten ensimmäinen valitusperuste on tämän johdosta hylättävä kokonaan.

Toinen valitusperuste, joka koskee perustamissopimuksen 190 artiklan rikkomista

66 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lausunut valituksenalaisessa tuomiossa seuraavaa:

"149 Väitteeseen perustelujen puutteellisuudesta on todettava, että — — perustamissopimuksen 190 artiklassa (josta on tullut EY 253 artikla) edellytetään, että perusteluissa on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistava toimenpiteen tekijänä olleen toimielimen päättely siten, että yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden ja että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt (ks. esim. asia T-84/96, Cipeke v. komissio, tuomio 7.11.1997, Kok. 1997, s. II-2081, 46 kohta).

150 Tässä tapauksessa komission [riidanalaisessa] päätöksessä on vain pääpiirteittäinen esitys niistä syistä, joiden vuoksi komissio on kieltäytynyt soveltamasta tämän tapauksen tosiseikaston vallitessa perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaa.

151 On kuitenkin korostettava, että komission [riidanalainen] päätös on tehty asiayhteydessä, jonka Saksan hallitus ja kantajat hyvin tuntevat, ja että se on samassa linjassa erityisesti näitä asianosaisia koskevan vakiintuneen päätöskäytännön kanssa. Tällainen päätös saadaan perustella suppeasti (asia 73/74, Papier peints v. komissio, tuomio 26.11.1975, Kok. 1975, s. 1491, 31 kohta, Kok. Ep. I, s. 535 ja asia T-34/92, Fiatagri ja New Holland Ford v. komissio, tuomio 27.10.1994, Kok. 1994, s. II-905, 35 kohta).

152 Saksan hallitus on ollessaan yhteydessä komissioon useaan otteeseen vuodesta 1990 alkaen vedonnut perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan

c alakohtaan ja korostanut tämän määräyksen merkitystä entisen Itä-Saksan jälleenrakentamisen kannalta (ks. mm. — — 9.12.1992 päivätty liittokansleri Kohlin kirje puheenjohtaja Delorsille).

153 Saksan hallituksen käsitykset tästä asiasta on torjuttu useissa komission kirjeissä tai päätöksissä (ks. mm. ETY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan mukainen tiedonanto muille jäsenvaltioille ja muille, joita asia koskee, Saksan hallituksen aikomuksesta myöntää valtiontukea Opel-konsernille sen uusia investointihankkeita varten uusissa osavaltioissa [EYVL 1993, C 43, s. 14]; ETY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan mukainen tiedonanto muille jäsenvaltioille ja muille, joita asia koskee, tuesta, jonka Saksa aikoo myöntää Rhône-Poulenc Rhotex GmbH:lle [EYVL 1993, C 210, s. 11]; SST-Garngesellschaft GmbH:lle, Thüringen, myönnettäväksi suunnitellusta tuesta 21 päivänä joulukuuta 1993 tehty komission päätös 94/266/EY [EYVL 1994, L 114, s. 21]; Mosel I -päätös; Saksan suunnittelemasta tuesta Textilwerke Deggendorf GmbH:lle, Thüringen, 5 päivänä joulukuuta 1994 tehty komission päätös 94/1074/EY [EYVL L 386, s. 13]).

154 Erityistä merkitystä on tässä suhteessa annettava Mosel I -päätökselle, jossa komissio katsoi yhteismarkkinoille soveltumattomiksi eräät kyseessä olleista tuista, joiden määrä yhteensä oli 125,2 miljoonaa DEM, katsottuaan ensin samoista syistä kuin nyt kyseessä olevassa [riidanalaisessa] päätöksessä, ettei näihin tukiin voitu soveltaa perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaan sisältyvää poikkeusta. Sitä paitsi on huomionarvoista, että kantajat ja Saksan liittotasavalta eivät ole nostaneet kannetta tästä aiemmasta päätöksestä.

155 Vaikka pitääkin paikkansa, että komissio, Saksan viranomaiset ja kantajat ovat Mosel I -päätöksen tekemisen ja nyt kyseessä olevan [riidanalaisen]

päätöksen tekemisen välillä olleet useasti yhteydessä toisiinsa, jolloin on tullut esiin, että ne olivat jatkuvasti eri mieltä perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan soveltuvuudesta riidanalaisiin tukiin (ks. [riidanalaisen] päätöksen V ja VI osa), on kuitenkin korostettava, ettei tällöin ole esitetty mitään yksilöityä tai uutta väitettä varsinkaan siltä osin, oliko Saksin autoteollisuudessa Saksan yhdistymisen jälkeen vallitsevan tilanteen ja Saksan jaon välillä syy-yhteys (ks. edellä 141 kohta).

156 Näin ollen on katsottava, että kantajat ja väliintulija ovat saaneet tarpeeksi tietoa [riidanalaisen] päätöksen syistä ja että komissio ei ollut velvollinen perustelemaan sitä laajemmin, koskei yksilöidympiä väitteitä ollut esitetty.

157 Kaiken edellä esitetyn perusteella perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan rikkomiseen ja perustelujen puutteellisuuteen nojautuvat väitteet on hylättävä."

Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

67 Valittajien ja Saksan hallituksen mukaan valittajat ja Saksan hallitus sekä toisaalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin eivät kykene riidanalaisen päätöksen perusteella toteamaan, minkä syiden vuoksi komissio on kieltäytynyt soveltamasta perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaa.

68 Volkswagen ja VW Sachsen väittävät, että se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin viittaa muihin päätöksiin, joita myös rasittaa perusteluvirhe, ei tee riidanalaista päätöstä ymmärrettäväksi niille, joita asia koskee. Lisäksi yhteisöjen

tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan päätöksen itsessään pitäisi olla ymmärrettävä, eikä tällaista puutteellisuutta voida korjata viittauksella päätöksiin, joista ei voi saada tarkempia tietoja perusteluista, jotka johtivat komission kieltäytymään perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan soveltamisesta. Päätökset, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on maininnut valituksenalaisen tuomion 153 kohdassa, eivät liioin ilmene riidanalaisesta päätöksestä, eikä niitä ole esitetty.

69 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi rikkonut perustamissopimuksen 190 artiklaa jättäessään ottamatta huomioon, että komission tekemän päätöksen on oltava ymmärrettävä paitsi niiden kannalta, joita asia koskee, mutta myös ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kannalta, jotta se voi valvoa perusteluvelvollisuuden noudattamista.

70 Volkswagenin ja VW Sachsenin mukaan valituksenalaisesta tuomiosta ilmenee, että riidanalainen päätös ei sisällä perusteluita kieltäytymiselle soveltaa perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaa. Komission olisi kuitenkin pitänyt perustella riidanalainen päätös erityisesti tämän määräyksen tulkinnan osalta, koska Saksan viranomaisilla ja komissiolla ei ollut yhteistä näkemystä tästä tulkinnasta ja koska komissio oli toisaalta täysin tietoinen tätä seikkaa koskevan kannanottonsa tärkeydestä.

71 Komissio korostaa, että valitus voi perustua ainoastaan valitusperusteisiin, jotka koskevat sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut yhteisön oikeutta. Yhteisöjen tuomioistuin ei valitusasiassa tutki tosiseikkoja koskevia kysymyksiä, eikä se suorita omaa oikeudellista arviotaan tosiseikoista. Komissio huomauttaa, että kysymys siitä, voiko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ymmärtää ja valvoa perusteluita, on tosiseikkoja koskeva kysymys, jonka ainoastaan kyseinen tuomioistuin voi ratkaista.

72 Komissio toteaa, että kun päätös sijoittuu tiettyyn asiayhteyteen, perustamissopimuksen 190 artiklan noudattamiseksi on riittävää, että kyseinen asiayhteys

mainitaan päätöksessä. Komissio huomauttaa, että valittajat ovat osallistuneet Mosel I -päätöksen ja riidanalaisen päätöksen tekemistä edeltäneisiin menettelyihin, joten kyseistä seikkaa koskeva valittajien väite on hylättävä.

73 Kun Volkswagen ja VW Sachsen vetoavat siihen, että komission päätökset, jotka muodostavat riidanalaisen päätöksen asiayhteyden, olivat itse riittämättömästi perusteltuja, ne väittävät todellisuudessa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt virheen tosiseikan määrittämisessä ja arvioinnissa. Tämä väite täytyy siis jättää tutkimatta.

74 Komission mukaan päätökset, jotka se on maininnut riidanalaisessa päätöksessä, kuten Daimler-Benz- ja Tettau-päätökset, muodostavat käsiteltävänä olevan asian asiayhteyden, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut ja jonka se on perustellusti arvioinut.

75 Mosel I -päätöksen osalta komissio toteaa, että se on nimenomaisesti kieltäytynyt hyväksymästä osaa kyseessä olleesta tuesta ja että se on muilta osin nimenomaisesti katsonut, ettei perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaa voitu soveltaa. Valittajat eivät kuitenkaan ole nostaneet kannetta kyseistä päätöstä vastaan, vaikka kyseinen päätös oli niille vastainen ja vaikka olisi ollut tarpeen riitauttaa kyseinen päätös, kun otetaan huomioon valittajien tulkinta tästä määräyksestä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

76 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 190 artiklassa edellytettyjen perustelujen on oltava kyseessä olevan toimenpiteen luonteen mukaisia ja niistä on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä yhteisön toimielimen toimenpiteen perustelut siten, että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen

syyt, ja siten, että toimivaltainen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden. Perusteluvelvollisuuden täyttymistä on arvioitava asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella, joita ovat muun muassa toimenpiteen sisältö, esitettyjen perustelujen luonne ja se tarve, jota niillä, joille päätös on osoitettu tai joita se koskee suoraan ja erikseen, voi olla saada selvennystä tilanteeseen. Perusteluissa ei tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja siltä osin kuin sitä, ovatko päätöksen perustelut perustamissopimuksen 190 artiklan mukaisia, tutkitaan paitsi päätöksen sanamuodon myös asiayhteyden ja kaikkien asiaa koskevien oikeussääntöjen suhteen (ks. erityisesti yhdistetyt asiat 296/82 ja 318/82, Alankomaat ja Leeuwarder Papierwarenfabriek v. komissio, tuomio 13.3.1985, Kok. 1985, s. 809; Kok. Ep. VIII, s. 107, 19 kohta ja asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomio 2.4.1998, Kok. 1998, s. I-1719, 63 kohta).

77 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siis perustellusti katsonut, että riidanalainen päätös on riittävästi perusteltu. Vaikka kyseinen päätös sisältäisi tältä osin vain suppeat perustelut, päätös osoittaa ensiksikin, että se on tehty hyvin tunnetussa asiayhteydessä ja että se on vakiintuneen päätöskäytännön mukainen.

78 Riidanalainen päätös osoittaa toiseksi, että perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohdan soveltuvuuden tueksi aikaisemmin esitetyt väitteet oli aikaisemmin hylätty samoilla perusteilla erityisesti Mosel I -päätöksessä, jota valittajat ja Saksan hallitus eivät ole riitauttaneet.

79 Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee lopuksi, että huolimatta yhtäältä Saksan hallituksen ja valittajien ja toisaalta komission välisistä yhteydenotoista, jotka paljastavat jatkuvat näkemyserot kyseisen määräyksen sovellettavuuden osalta, ainoatakaan yksilöityä väitettä ei ole esitetty hallinnollisen menettelyn aikana (ks. em. asia Saksa v. komissio, tuomio 19.9.2000, 104—108 kohta).

80 Tästä seuraa, että toinen valitusperuste on hylättävä perusteettomana.

Kolmas valitusperuste, joka koskee perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohdan rikkomista

81 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lausunut valituksenalaisessa tuomiossa seuraavaa:

"166 Perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaan yhteismarkkinoille soveltuvana voidaan pitää tukea 'jäsenvaltion taloudessa olevan vakavan häiriön poistamiseen'.

167 Tämän määräyksen asiayhteydestä ja yleisestä systematiikasta ilmenee, että kyseessä olevan häiriön on koskettava kyseisen jäsenvaltion koko taloutta eikä ainoastaan jonkin sen alueen tai osan taloutta. Tällainen näkemys noudattaa sitä paitsi periaatetta, jonka mukaan poikkeusmääräystä, jollainen perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohta on, on tulkittava suppeasti. [Asiassa 730/79,] Philip Morris vastaan komissio [, 17.9.1980] annetussa tuomiossa [Kok. 1980, s. 2671], johon kantajat ovat käsityksensä tueksi vedonneet, ei ole otettu kantaa tähän asiaan ollenkaan.

168 Tästä seuraa, että kantajien väitteet on hylättävä, koskeivät ne voi menestyä siltä osin, kuin niissä pelkästään viitataan Saksin osavaltion talouden tilaan väittämättä edes, että siitä aiheutuisi vakava häiriö Saksan liittotasavallan koko talouteen.

169 Kysymys siitä, onko Saksan yhdistyminen aiheuttanut Saksan liittotasavallan talouteen vakavan häiriön, edellyttää monitahoisten taloudellisten ja sosiaalisten seikkojen arvioimista, joka on tehtävä yhteisön kannalta katsoen ja joka on osa sitä laajaa harkintavaltaa, joka komissiolla on perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohtaa soveltaessaan (ks. analogisesti asia C-355/95 P, TWD v. komissio, tuomio 15.5.1997, Kok. 1997, s. I-2549, 26 kohta). Tuomioistuimen on varmistettava vain, että menettelysääntöjä ja perusteluvelvollisuutta on noudatettu, että tosiasiat ovat aineellisesti oikeita, ettei ilmeistä arviointivirhettä ole tehty tai harkintavaltaa ole käytetty väärin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiana ei missään tapauksessa ole korvata komission taloudellista arviointia omalla arvioinnillaan (ks. asia T-380/94, AIUFFASS ja AKT v. komissio, tuomio 12.12.1996, Kok. 1996, s. II-2169, 56 kohta ja asia T-149/95, Ducros v. komissio, tuomio 5.11.1997, Kok. 1997, s. II-2031, 63 kohta).

170 Tässä tapauksessa kantajat eivät ole esittäneet mitään sellaista konkreettista, mikä olisi osoittanut komission tehneen ilmeisen arviointivirheen, kun se on katsonut, etteivät Saksan yhdistymisestä Saksan taloudelle aiheutuvat haitalliset vaikutukset, vaikka ne olisivatkin todellisia, sinänsä ole syy soveltaa perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohtaa tukijärjestelmään.

171 [Riidanalaisen] päätöksen perusteluista on todettava, että vaikka ne ovat suppeat, ne ovat riittävät, kun otetaan huomioon tapauksen asiayhteys, aiemmat päätökset, muun muassa Mosel I -päätös, ja se, ettei hallinnollisessa menettelyssä ole esitetty yksilöityjä väitteitä. Edellä 140—142 ja 149—156 kohdassa esitetty pätee mutatis mutandis perusteluihin, jotka komissio on esittänyt kieltäytymiselleen soveltamasta tässä tapauksessa perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohtaan sisältyvää poikkeusta.

172 Edellä esitetystä seuraa, että perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohdan rikkomiseen ja perusteluiden puutteellisuuteen nojautuvat väitteet on hylättävä."

Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

82 Valittajat kiistävät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tulkinnan, jonka mukaan perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohtaa voidaan soveltaa ainoastaan silloin, kun vaikutus ulottuu jäsenvaltion koko alueeseen. Kyseisen määräyksen sanamuodolla ja tehokkaalla vaikutuksella ei voida perustella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmää, jonka mukaan entisen Saksan demokraattisen tasavallan sosialistisen talouden romahtamista yhdistymisen aikana ei voida pitää Saksan "talouden vakavana häiriönä". Kyseisen perustamissopimuksen tekijät muotoilivat käsitteen "jäsenvaltion talouden vakava häiriö" tietoisesti laajaksi, jotta kyseisen määräyksen soveltaminen ei rajoittuisi tietynlaiseen vakavaan taloudelliseen kriisiin. Perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohdan sanamuodolla ei ratkaista kysymystä siitä, johtuuko edellä tarkoitettu vakava taloudellinen kriisi talouden tietyn sektorin romahtamisesta, maailmanlaajuisesta suhdannetilanteesta vai sellaisen alueen taloudellisesta taantumasta, joka on merkityksellinen koko jäsenvaltiolle.

83 Saksan hallitus lisää, että häiriö on kyseisessä määräyksessä tarkoitetulla tavalla vakava, kun se vaikuttaa joko koko talouteen tai vähintäänkin useisiin alueisiin tai talouden aloihin.

84 Saksan hallitus toteaa lisäksi, että perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohdan kaltaisen määräyksen äärimmäisestä rajoittamisesta on seurauksena se, että tuolloin jätetään huomiotta, että perustamissopimuksen 92 artiklan 2 kohdan c alakohtaan kirjatusta jakoa koskevasta lausekkeesta poiketen kyse ei ole lakisääteisestä poikkeuksesta, joka soveltuu automaattisesti, kun sen aineelliset edellytykset täyttyvät. Perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohta on määräys, jonka soveltaminen kuuluu komission arvioitavaksi. Olisi kuitenkin tämän määräyksen hengen vastaista, että kaikkein suppeimmalla mahdollisella tulkinnalla vähennettäisiin harkintavaltaa, jonka perustamissopimuksen tekijät ovat tarkoittaneet myöntää kyseiselle toimielimelle.

85 Valittajat ja Saksan hallitus esittävät myös, että koska Saksan yhdistyminen edellyttää talouden jälleenrakentamista Saksan alueen lähes kolmanneksen osalta, on mahdotonta väittää, että uusissa osavaltioissa havaittu vakava talouden häiriö ei ole perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen olosuhteiden mukainen. Yhteisön toimielimillä on lisäksi ollut tieto siitä, että yhdistymisen taloudellisia seurauksia ei voida rajoittaa ainoastaan näiden osavaltioiden alueelle.

86 Toisaalta todetessaan ilman minkäänlaisia perusteluita, että poikkeuksia on tulkittava suppeasti, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on mielivaltaisesti vähentänyt tulkintavaltaa, jonka perustamissopimuksen laatijat ovat tarkoittaneet liittää tähän määräykseen. Myös poikkeuksia on tulkittava ottamalla huomioon niiden syntyhistoria sekä niiden sanamuoto ja henki.

87 Komission mukaan tämä valitusperuste on osittain sellainen, että se on jätettävä tutkimatta, minkä lisäksi se on osittain merkityksetön ja muilta osin puolestaan perusteeton.

88 Komission mukaan perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohdan rikkomista koskeva väite on ensiksikin jätettävä tutkimatta, koska Saksin osavaltio ei ole esittänyt sitä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa. Oikeus esittää kyseinen väite on siten menetetty yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 42 artiklan 2 kohdan ja 118 artiklan nojalla.

89 Kyseinen valitusperuste on myös merkityksetön, sillä valittajat ja Saksan hallitus eivät väitä, että soveltaessaan perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohtaa komissio on tehnyt virheen harkintavaltansa käyttämisessä tai että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tältä osin tehnyt virheellisen päätöksen. Vaikka kyseinen määräys olisi valittajien ja Saksan hallituksen väittämällä tavalla sovellettavissa silloin, kun kyseessä on häiriö, joka vaikuttaa ainoastaan jäsenvaltion alueen yhteen osaan, tämä ei voi johtaa valituksenalaisen tuomion kumoamiseen.

90 Valitus on perusteeton myös silloin, kun sen kohteena oleva tuomio osoittautuu oikeudellisesti perustelluksi muiden kuin niiden perusteiden takia, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ottanut huomioon. Koska mihinkään arviointivirheeseen ei ole vedottu, valitusten kolmas valitusperuste ei voi johtaa valituksenalaisen tuomion kumoamiseen.

91 Kyseinen valitusperuste on lopuksi muilta osin perusteeton. Perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohta ei koske — toisin kuin kyseisen kohdan a ja c alakohta — alueen talouden vakavaa häiriötä vaan koko jäsenvaltion tällaista häiriötä.

92 Komissio toteaa, että kun valittajat ja Saksan hallitus täydentävät esittämiänsä perusteluita väittämällä, että uusien osavaltioiden taloudelliset ongelmat ovat edellyttäneet taloudellisia uhrauksia Saksan liittotasavallassa kokonaisuudessaan, ne kritisoivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen väitetysti virheellistä tosiseikkojen arviointia, joten kyseinen väite on jätettävä tutkimatta. Koska kyseiset uhraukset eivät ole aiheuttaneet talouden vakavaa häiriötä, kyseinen väite on joka tapauksessa merkityksetön.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

93 Ensiksikin on todettava, että yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 118 artiklan mukaan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksestä tehdyn valituksen käsittelyyn yhteisöjen tuomioistuimessa sovelletaan saman työjärjestyksen 42 artiklan 2 kohtaa, jonka mukaan asian käsittelyn kuluessa ei saa vedota uuteen perusteeseen. Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta valitusasioissa on näin ollen rajoitettu kohdistuvaksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen sille esitetyistä perusteista tekemän ratkaisun arviointiin (ks. asia

C-136/92 P, komissio v. Brazzelli Lualdi ym., tuomio 1.6.1994, Kok. 1994, s. I-1981, 59 kohta ja asia C-321/99 P, ARAP ym. v. komissio, tuomio 16.5.2002, Kok. 2002, s. I-4287, 112 kohta).

94 On riidatonta, että Saksin osavaltio ei ole esittänyt perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohdan rikkomista koskevaa väitettä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa (ks. erityisesti valituksenalaisen tuomion 95 kohta).

95 Tästä seuraa, että kolmas valitusperuste on hylättävä Saksin osavaltion osalta.

96 Mitä sitten tulee Volkswagenin ja VW Sachsenin väitteeseen, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on virheellisesti katsonut, että kyseinen määräys soveltuu ainoastaan silloin, kun vaikutus ulottuu jäsenvaltion koko alueeseen, on syytä todeta, että valituksenalaisen tuomion 167 kohdasta ilmenee selkeästi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tältä osin viitannut jäsenvaltion koko alueeseen vaan kyseisen jäsenvaltion koko talouteen.

97 Kuten komissio on lisäksi perustellusti todennut, toisin kuin perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan a ja c alakohta, kyseisen kohdan b alakohdassa edellytetään jäsenvaltion talouden vakavaa häiriötä eikä alueiden talouden tällaista häiriötä, koska alueiden talouden häiriö ei välttämättä vaikuta kyseisen jäsenvaltion talouteen.

98 Huomautettuaan, että perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohtaa on poikkeusmääräyksenä tulkittava suppeasti, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näin ollen perustellusti todennut valituksenalaisen tuomion 167 kohdassa, että häiriön on koskettava kyseisen jäsenvaltion koko taloutta, eikä ainoastaan jonkin sen alueen tai osan taloutta.

99 Mitä sitten tulee Volkswagenin, VW Sachsenin ja Saksan hallituksen väitteeseen, jonka mukaan kyseisen määräyksen sanamuodolla ja tehokkaalla vaikutuksella ei voida perustella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätelmää, jonka mukaan Saksan demokraattisen tasavallan entisen sosialistisen talouden romahtamista yhdistymisen aikana ei voida pitää Saksan "talouden vakavana häiriönä", ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisen tuomion 169 ja 170 kohdassa, että kysymys yhdistymisestä johtuneen vakavan talouden häiriön laajuudesta edellyttää monitahoisten taloudellisten ja sosiaalisten seikkojen arvioimista, joka on osa komission laajaa harkintavaltaa, ja että kyseiselle tuomioistuimelle ei ole esitetty mitään sellaista konkreettista, joka olisi osoittanut komission tehneen tältä osin ilmeisen arviointivirheen.

100 Mitään kritiikkiä ei voida esittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tätä toteamusta vastaan, joten Saksan hallitus ei ole oikeassa väittäessään, että tosiseikastoltaan tunnetun tilanteen yhteydessä pelkkä viittaus säännökseen riittää osoittamaan, että perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan b alakohdan soveltamisedellytykset täyttyvät.

101 Tämän valitusperusteen osalta Volkswagen, VW Sachsen ja Saksan hallitus tyytyvät kaiken lisäksi kyseenalaistamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioinnin tosiseikoista esittämättä kuitenkaan vähäisintäkään seikkaa sen tueksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi vääristellyt tosiasioita.

102 On kuitenkin syytä todeta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen harjoittama tosiseikkojen arviointi ei sitä tilannetta lukuun ottamatta, että kyseiselle tuomioistuimelle esitetty selvitys otetaan huomioon vääristyneellä tavalla, ole oikeuskysymys, joka sellaisenaan kuuluu yhteisöjen tuomioistuimen harjoittaman valvonnan piiriin (ks. erityisesti yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P—C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, Kok. 2002, s. I-8375, 330 kohta).

103 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että kolmas valitusperuste on osittain jätettävä tutkimatta ja osittain hylättävä perusteettomana.

Neljäs valitusperuste, joka koskee perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan ja 93 artiklan rikkomista

104 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisessa tuomiossa seuraavaa:

"203 Päinvastoin kuin kantajat väittävät, riidanalaisten tukitoimenpiteiden ei voida katsoa kuuluvan komission jo hyväksymän aluetukiohjelman piiriin, minkä vuoksi niitä ei olisi tarvinnut ilmoittaa etukäteen komissiolle.

204 Kun Saksa on nimittäin yhteisestä tehtävästä annetun lain nojalla hyväksytyssä 19. puiteohjelmassa viitannut siihen, että kaikki tietyillä aloilla toteutettavat hankkeet edellyttivät komission etukäteen antamaa hyväksyntää (ks. edellä 7 kohta), se on ollut tietoinen siitä, että tässä puiteohjelmassa tarkoitetun aluetuen hyväksyminen ei koskenut näitä aloja, joihin kuului muun muassa autoteollisuus, jos tukea saavan hankkeen kustannukset olivat yli 12 miljoonaa ecua.

205 Tätä osoittaa myös 2.10.1990 päivätty komission kirje, jolla 19. puiteohjelmassa vuotta 1991 varten tarkoitettu aluetukijärjestelmä on hyväksytty (ks. edellä 7 kohta), ja 5.12.1990 päivätty komission kirje, jolla on hyväksytty yhteisestä tehtävästä annetun lain soveltaminen uusiin osavaltioihin

(ks. edellä 11 kohta); näissä kirjeissä komissio on nimenomaisesti kiinnittänyt Saksan hallituksen huomiota siihen, että suunniteltuja toimenpiteitä toteutettaessa tiettyjä teollisuudenaloja koskevat yhteisön puitteet oli otettava huomioon; samaa osoittavat 14.12.1990 ja 14.3.1991 päivätyt komission kirjeet, joissa korostetaan voimakkaasti sitä, että Volkswagenin uusia investointeja varten myönnettyä tukea ei saanut maksaa, ennen kuin siitä oli annettu tieto komissiolle ja komissio oli hyväksynyt sen (ks. edellä 18 kohta); samaa osoittaa sekin, että molemmissa vuoden 1991 päätöksissä on ehto, jonka mukaan 'edellytyksenä on, että komissio hyväksyy tuen'. Kantajat ovat näin ollen väärässä väittäessään, että tällainen maininta olisi sisällyksetön sen vuoksi, että hyväksyntä olisi jo saatu, kun 19. puiteohjelma oli hyväksytty. Puiteohjelman hyväksyminen ei koske autoteollisuutta, kuten juuri edellä 204 kohdassa on todettu. Kantajat eivät sitä paitsi voi perustellusti väittää, että edellä mainittujen kirjeiden esittäminen vastaajan vastauskirjelmän liitteinä olisi liian myöhään tehty eikä sallittua. Kirjeet nimittäin mainitaan sekä [riidanalaisen] päätöksen II osassa että tutkintamenettelyn aloittamisesta tehdyssä päätöksessä. Lisäksi ne on esitetty vastauksena kiistämiseen, joka on esitetty ensimmäisen kerran kantajien vastauskirjelmässä.

206 Edellä kuvatun perusteella siitä, että yhteisön puitteiden soveltaminen oli keskeytyksissä tammikuusta huhtikuuhun 1991, mikäli näin todella katsottaisiin olleen, ei seuraa oikeudellisesti, että autoteollisuudelle myönnetty tuki olisi katsottava hyväksytyksi, kun 19. puiteohjelmalle oli annettu hyväksyntä. Tällaisessa tilanteessa päinvastoin on katsottava, että perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohta soveltui edelleen täysimääräisesti kyseessä olevaan tukeen.

207 Edellä esitetystä johtuu, että riidanalaisesta tuesta oli joka tapauksessa annettava etukäteen tieto komissiolle eikä sitä saanut panna täytäntöön, ennen kuin menettelyssä oli annettu lopullinen päätös.

208 Sitä vastoin kysymyksellä siitä, olivatko yhteisön puitteet sitovasti voimassa Saksaa kohtaan maaliskuussa 1991, ei ole merkitystä tämän riidan ratkaisun kannalta.

209 Tältä osin on todettava, että vaikka yhteisön puitteisiin sisältyvät säännöt eivät komission jäsenvaltioille perustamissopimuksen 93 artiklan 1 kohdan perusteella ehdottamina 'aiheellisina toimenpiteinä' ole pakottavia eivätkä velvoita jäsenvaltioita, elleivät nämä ole antaneet niihin suostumustaan (ks. em. asia Espanja v. komissio, tuomio 15.4.1997, 30—33 kohta), mikään ei estä komissiota tutkimasta tukea, joka sille on ilmoitettava, näiden sääntöjen valossa sen laajan harkintavallan nojalla, joka sillä on käytössään, kun se soveltaa perustamissopimuksen 92 ja 93 artiklaa.

210 On kuitenkin todettava lisäksi, että kantajien käsitys, jonka mukaan vuonna 1996 tehtävän tutkinnan siitä, soveltuuko riidanalainen tuki yhteismarkkinoille, on perustuttava vain vuonna 1991 olemassa olleisiin tietoihin, ei saa tukea yhteisöjen tuomioistuimen eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa 234/84, Belgia vastaan komissio, 10.7.1986 antamassaan tuomiossa (Kok. 1986, s. 2263, 16 kohta) ja asiassa C-241/94, Ranska vastaan komissio, 26.9.1996 antamassaan tuomiossa (Kok. 1996, s. I-4551, 33 kohta) lausunut, että tukipäätöksen lainmukaisuutta on arvioitava niiden tietojen perusteella, jotka komissiolla oli päätöstä tehdessään. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut saman yhdistetyissä asioissa T-371/94 ja T-394/94, British Airways ym. ja British Midland Airways vastaan komissio, 25.6.1998 antamassaan tuomiossa (Kok. 1998, s. II-2405, 81 kohta).

211 Perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohdassa sitä paitsi kielletään kaikki tuki 'joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua', siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Tästä seuraa, että kun komissio tutkii, onko kyse tässä määräyksessä tarkoitetusta tuesta, se ei ole tiukasti

sidoksissa niihin kilpailunedellytyksiin, jotka vallitsevat päätöksen tekemispäivänä. Sen on arvioitava asiaa dynaamisesta näkökulmasta ja otettava huomioon ennakoitavissa oleva kilpailun kehittyminen ja kyseessä olevan tuen vaikutukset siihen.

212 Tästä seuraa, ettei komissio ole menetellyt virheellisesti ottaessaan huomioon tapahtumia, jotka ovat sattuneet tuen myöntämistä tai muuttamista koskevan suunnitelman tekemisen jälkeen. Sillä, että asianomainen jäsenvaltio on pannut suunnitellut toimenpiteet täytäntöön vastoin perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan mukaisia velvollisuuksiaan, ennen kuin tutkintamenettelyssä on annettu lopullinen päätös, ei ole vaikutusta tämän kysymyksen kannalta.

213 Kantajien väitteitä, joiden mukaan tämä käytäntö olisi vastoin oikeusvarmuuden periaatetta, ei voida hyväksyä. On huomattava, että vaikka perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan mukaisen alustavan tutkintamenettelyn tehtävänä on antaa komission käytettäväksi tarpeeksi aikaa, komission on kuitenkin toimittava viivyttelemättä ja otettava huomioon jäsenvaltioiden tarve saada asiaan nopeasti selvyys aloilla, joilla on kiireellisesti puututtava asiaan niiden vaikutusten vuoksi, joita nämä jäsenvaltiot odottavat suunnittelemistaan kannustetoimenpiteistä olevan. Komission on tästä syystä päätettävä kannastaan kohtuullisen ajan kuluessa, jonka pituudeksi yhteisöjen tuomioistuin on vahvistanut kaksi kuukautta (asia 120/73, Lorenz v. komissio, tuomio 11.12.1973, Kok. 1973, s. 1471, 4 kohta, Kok. Ep. II, s. 177; ks. myös Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 93 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 22 päivänä maaliskuuta 1999 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 659/1999 [EYVL L 83, s. 1] 4 artikla). Komissio on sitä paitsi yhtä lailla velvollinen toimimaan viivyttelemättä, kun se päättää aloittaa perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun kontradiktorisen tutkintamenettelyn, ja jos se laiminlyö toimimisvelvollisuutensa, yhteisöjen tuomioistuin tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi EY:n perustamissopimuksen 175 artiklan (josta on tullut EY 232 artikla) nojalla vireille pannussa oikeudenkäynnissä määrätä sille tästä koituvat seuraamukset.

214 Tässä tapauksessa ei ole edes kyse siitä, onko oikeusvarmuuden periaatetta mahdollisesti loukattu. Aika, joka kului ensimmäisten tukipäätösten teke-

mispäivän (maaliskuu 1991) ja [riidanalaisen] päätöksen tekemispäivän (26.6.1996) välillä, johtui kolmesta syystä: 1) kyseisiä toimenpiteitä ei ollut täysin ilmoitettu komissiolle; 2) kantajat muuttivat sittemmin useita kertoja suunnitelmiaan, ja nämä muutokset johtivat puolestaan siihen, että tukipäätöksiä oli muutettava useita kertoja; ja 3) komissiolla oli huomattavia vaikeuksia saada Saksan hallitukselta ja kantajilta [päätöksen] tekemisen kannalta välttämättömiä tietoja (ks. edellä 16—42 kohta).

215 Esimerkiksi Mosel I -päätöksestä käy ilmi, että komissio oli vuoden 1993 alussa valmis tekemään päätöksensä Volkswagenin kaikista niistä investointihankkeista, jotka sille oli alun perin ilmoitettu. Volkswagenin nimenomaisesta, 31.1.1993 tehdystä pyynnöstä, komissio rajasi arviointinsa koskemaan Mosel I:een ja Chemnitz I:een liittyvää tukea. Tämän jälkeen oli odotettava vuoteen 1995 asti, jolloin komissio ilmoitti Saksan viranomaisille tekevänsä päätöksen käytettävissään olevan epätäydellisen aineiston perusteella, ellei sen tarvitsemia tietoja vieläkään ilmoitettaisi. Lopulta komissio oli vasta vuonna 1996 siinä tilanteessa, että se kykeni tekemään päätöksen asiaan vaikuttavista kaikista seikoista tietoisena.

216 Kantajat olivat tällä välin muuttaneet alkuperäisiä suunnitelmiaan kolme kertaa, mistä syystä vuoden 1991 päätöksiä oli muutettu vuoden 1993, 1994 ja 1996 päätöksillä. Vaikka asianosaiset ovat eri mieltä näiden muutosten laajuudesta, on riidatonta, että ainakin hankkeiden suuruutta supistettiin tuntuvasti ja ennen kaikkea Mosel II:n ja Chemnitz II:n maalaamon ja kokoonpanoyksikön käyttöönottoa lykättiin kolmesta neljään vuodella.

217 Näin ollen kantajat eivät voi perustellusti väittää, että komissio olisi ollut velvollinen tutkimaan vuonna 1993, 1994 tai 1996 laadittuja suunnitelmia

pelkästään niiden arviointiin vaikuttavien tietojen perusteella, jotka sillä oli vuonna 1991. Komissio on tätä vastoin aivan oikein ottanut tehdyt muutokset arvioinnissaan huomioon.

218 Vielä on todettava, että vaikka lähdettäisiinkin siitä, että komissio olisi aluksi hyväksynyt vuoden 1991 päätöksillä myönnetyn tuen, sillä olisi ollut perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan nojalla oikeus tutkia tämä tuki uudelleen, kun sitä oli muutettu, sillä tämän kohdan mukaan komissiolle on annettava tieto tuen muuttamista koskevasta suunnitelmasta niin ajoissa, että se voi esittää huomautuksensa. Näin ollen vaikkei autoteollisuudessa olisi ollutkaan ylikapasiteettia vuonna 1991, komissio olisi periaatteessa voinut perustellusti ottaa huomioon vuodesta 1993 ilmenneen ylikapasiteetin.

219 Edellä olevasta seuraa, että kantajien väitteet, joiden mukaan olisi ollut tehtävä ex ante -tutkinta ja joiden mukaan yhteisön puitteet eivät soveltuneet tähän tapaukseen, on kaikki hylättävä."

Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

105 Valittajien mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohtaa ja 93 artiklaa katsoessaan, että riidanalaisista tuista olisi täytynyt erikseen ilmoittaa, sillä ne kuuluivat 19. puiteohjelmaan, jonka komissio oli hyväksynyt Saksan hallitukselle osoittamallaan 2.10.1990 päivätyllä kirjeellä.

106 Valittajat huomauttavat tältä osin, että komissio on eri kirjeillään hyväksynyt yhteisestä tehtävästä annetun lain soveltamisen sekä olemassa olevien aluetukijärjestelmien laajentamisen uusiin osavaltioihin. Huolimatta siitä, että komissio on kirjeissään todennut, että Saksan viranomaisten on tukijärjestelmien täytäntöönpanossa otettava huomioon tietyillä aloilla voimassa olevat yhteisön oikeuden säännökset, mukaan lukien autoteollisuutta koskevat säännökset, valittajat väittävät, että yhteisön puitteet eivät olleet voimassa oleva yhteisön oikeuden säännös tammikuusta 1991 huhtikuuhun 1991.

107 Yhteisön puitteet olivat olleet sovellettavissa ainoastaan kahden vuoden ajan 31.12.1990 saakka, sillä niiden voimassaoloajan pidentäminen hyväksyttiin vasta huhtikuussa 1991. Koska kyse oli siten perustamissopimuksen 93 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta aiheellisesta toimenpiteestä, näiden puitteiden voidaan katsoa soveltuneen vasta huhtikuusta 1991 lähtien, eli 22.3.1991 tapahtuneen tukien myöntämisen jälkeen.

108 Riidanalainen tuki olisi näin ollen pitänyt katsoa kuuluvaksi johonkin tukijärjestelmään, jolle komissio on antanut yleisen hyväksynnän, ja kyseinen tuki olisi siten pitänyt katsoa olemassa olevaksi tueksi.

109 Tästä seuraa, että tuesta ei ollut tarvinnut ilmoittaa. Komission olisi pitänyt olemassa olevien tukien osalta tyytyä tarkistamaan, että yksittäinen tuki kuuluu yleiseen järjestelmään ja että hyväksymispäätöksessä vahvistettuja tuen myöntämisehtoja oli noudatettu.

110 Komissio väittää, että valittajien väitteet perusteluineen ovat osittain merkityksettömiä ja osittain virheellisiä. Komissio vetoaa pääasiassa ensiksikin siihen, että

tehdessään riidanalaisen päätöksen 26.6.1996 se ei ollut velvollinen perustamaan päätöstään maaliskuussa 1991 vallinneeseen tosiasialliseen ja oikeudelliseen tilanteeseen. Toiseksi, vaikka komission olisikin pitänyt perustaa päätöksensä tähän tilanteeseen, sille olisi joka tapauksessa pitänyt ilmoittaa riidanalaisesta tuesta ja sen olisi pitänyt valvoa sitä rajoituksetta. Vaikka lopuksi päätös olisikin pitänyt perustaa päivämäärään, jolloin Saksan liittotasavalta ei ollut vielä hyväksynyt yhteisön puitteiden noudattamista, tämä ei olisi estänyt komissiota soveltamasta kyseistä säännöstä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

111 Valittajien väitteet perusteluineen pohjautuvat siihen lähtökohtaan, että koska yhteisön puitteet eivät soveltuneet tammikuun 1991 ja maaliskuun 1991 välisenä aikana, 19. puiteohjelmassa säädettyyn aluetukijärjestelmään kuuluneelle riidanalaiselle tuelle oli saatu hyväksyntä.

112 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on sille esitetyt, valituksenalaisen tuomion 204 ja 205 kohdassa mainitut tiedot huomioon ottaen päätynyt kuitenkin toteamaan, että vaikka yhteisön puitteet eivät soveltuisikaan, 19. puiteohjelmassa säädetyn aluetukijärjestelmän hyväksyminen ei kata tukea autoteollisuudelle.

113 Kuten on todettu tämän tuomion 102 kohdassa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen suorittama tosiseikkojen arviointi — edellyttäen, että näitä tosiseikkoja ei ole vääristetty — ei muodosta oikeudellista kysymystä, joka sellaisenaan kuuluisi yhteisöjen tuomioistuimen valvottavaksi.

114 On todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tosiseikkoja vääristämättä katsonut, että riidanalaisesta tuesta oli annettava etukäteen tieto komissiolle, joten sitä ei saatu panna täytäntöön, ennen kuin menettelyssä oli annettu lopullinen päätös.

115 Näin ollen komission antama hyväksyminen 19. puiteohjelmassa säädetylle aluetukijärjestelmälle sulkee joka tapauksessa soveltamisalansa ulkopuolelle muun muassa autoteollisuudelle myönnetyn tuen.

116 Saksan hallitus oli sitä paitsi ymmärtänyt asian näin, mikä ilmenee valituksenalaisen tuomion 7 kohdassa olevasta 19. puiteohjelmaa koskevasta lainauksesta, joka on toistettu tämän tuomion 6 kohdassa.

117 Tästä seuraa, että koska hyväksyminen ei kata tukea autoteollisuudelle, riidanalaisesta tuesta on ilmoitettava joko yhteisön puitteiden nojalla tai — jos ne eivät sovellu — perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdan nojalla.

118 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 207 kohdassa siten perustellusti katsonut, että riidanalaisesta tuesta oli annettava etukäteen tieto komissiolle eikä sitä saanut panna täytäntöön, ennen kuin menettelyssä oli annettu lopullinen päätös.

119 Kun otetaan huomioon, että kysymys yhteisön puitteiden sovellettavuudesta tammikuun 1991 ja huhtikuun 1991 välisenä aikana ei ole merkityksellinen ja että valittajien esittämien muiden väitteiden tarkoituksena on osoittaa, että yhteisön puitteet eivät olleet sovellettavissa, neljäs valitusperuste on näin ollen hylättävä.

Viides valitusperuste, joka koskee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen hyväksymän kanteen osittaisen peruuttamisen seurauksia

120 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisen tuomion 65 kohdassa seuraavaa:

"[Volkswagen ja VW Sachsen] ovat 30.6.1999 pidetyssä istunnossa vaatineet, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaisi kanteen kohteen hävinneen siltä osin, kuin kanteessa on vaadittu kumottavaksi [riidanalaisen] päätöksen 2 artiklan ensimmäinen luetelmakohta, jossa yhteismarkkinoille soveltumattomiksi on katsottu investoinneista tehtävien erityispoistojen muodossa myönnetty tuki, ja että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin soveltaisi tähän seikkaan työjärjestyksensä 87 artiklan 6 kohtaa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle on myös ilmoitettu, että komissio pitää tätä pyyntöä kanteen osittaisena peruuttamisena, minkä vuoksi työjärjestyksen 87 artiklan 5 kohtaa olisi sovellettava."

121 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisen tuomion 309 kohdassa seuraavaa:

"Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Työjärjestyksen 87 artiklan 5 kohdan mukaan asianosainen, joka peruuttaa kanteensa, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. — —"

122 Valituksenalaisen tuomion tuomiolauselman 1 kohdassa lausutaan seuraavaa:

"Merkitään, että [Volkswagen ja VW Sachsen] ovat peruuttaneet kanteensa siltä osin, kuin siinä on vaadittu [riidanalaisen] päätöksen — — 2 artiklan ensimmäisen luetelmakohdan kumoamista."

Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

123 Volkswagen ja VW Sachsen katsovat valituksenalaisen tuomion nämä kohdat virheellisiksi sen takia, että ne olivat pyytäneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta toteamaan, että vaikka ne voittavat asian, ne eivät voi jälkikäteen tehdä erityispoistoja, mikä johtuu Saksan verosäännöksiin tehdystä muutoksesta. Ne olivat siis todellisuudessa pyytäneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta lausumaan, että lausunnon antaminen raukeaa tältä osin, ja ne olivat pyytäneet samalla, että oikeudenkäyntikulut tuomitaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 6 kohdan mukaisesti.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

124 Tässä yhteydessä todettakoon ainoastaan, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan silloin kun kaikki muut valitusperusteet on hylätty, virheelliseksi väitettyyn oikeudenkäyntikuluja koskevaan ratkaisuun kohdistuva vaatimus on EY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklan toisen kohdan mukaan jätettävä tutkimatta, sillä tämän määräyksen mukaan muutosta ei voida hakea vain oikeudenkäyntikulujen määrän osalta tai siltä osin, kuka vastaa oikeudenkäyntikuluista (ks. erityisesti asia C-396/93 P, Heinrichs vastaan komissio, tuomio 14.9.1995, Kok. 1995, s. I-2611, 65 ja 66 kohta ja yhdistetyt asiat C-302/99 P ja C-308/99 P, komissio ja Ranska v. TF1, tuomio 12.7.2001, Kok. 2001, s. I-5603, 31 kohta).

125 Tästä seuraa, että viides valitusperuste on hylättävä.

126 Koska kaikki valitusperusteet on hylätty, valitukset on näin ollen hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

127 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan, jota tämän työjärjestyksen 118 artiklan nojalla sovelletaan valituksen käsittelyyn, asian hävinnyt asianosainen velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut, että Saksin osavaltio, Volkswagen ja VW Sachsen velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, ja koska nämä ovat hävinneet asian, ne on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

128 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 4 kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan, jota niin ikään sovelletaan tämän työjärjestyksen 118 artiklan nojalla valituksen käsittelyyn, jäsenvaltiot ja toimielimet, jotka ovat asiassa väliintulijoina, vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan. On siis päätettävä, että Saksan liittotasavalta vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) Valitukset hylätään.

2) **Freistaat Sachsen velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut asiassa C-57/00 P.**

3) **Volkswagen AG ja Volkswagen Sachsen GmbH velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut asiassa C-61/00 P.**

4) **Saksan liittotasavalta vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

Rodríguez Iglesias Puissochet Wathelet

Schintgen Timmermans Edward

Jann Skouris Macken

von Bahr Cunha Rodrigues

Julistettiin Luxemburgissa 30 päivänä syyskuuta 2003.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti